

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

PROVOZNĚ EKONOMICKÁ FAKULTA

Katedra ekonomických teorií

Diplomová práce

Vývoj HDP, strukturální analýza, postavení zemědělství

Vypracovala: Václava Dufková

Vedoucí DP: doc. Ing. Josef Brčák, CSc.

© 2011 ČZU v Praze

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci „Vývoj HDP, strukturální analýza, postavení zemědělství“ jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury. Jako autorka uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

Dayle, duben 2011

.....

Poděkování

Chtěla bych touto cestou poděkovat vedoucímu práce doc. Ing. Josefu Brčákovi, CSc. za odborné vedení a užitečné rady.

Vývoj HDP, strukturální analýza, postavení zemědělství

Development of Gross Domestic Product, structural analysis, position of Agriculture

Souhrn

Předkládaná diplomová práce analyzuje vývoj hrubého domácího produkce (dále jen HDP) a sním i makroekonomickou charakteristiku českého zemědělství se svým podílem na národním hospodářství.

V teoretické části se práce zabývá problematikou jednoho ze základních makroekonomických ukazatelů (HDP), která je dále postupně rozpracována. V této části je také teoreticky zhodnocená současná tendence zemědělství.

Praktická část analyzuje již zmíněný hlavní hospodářský ukazatel na praktickou úroveň. Je zde charakterizován vývoj HDP, kterým se česká ekonomika ubírala od roku 1989 až po současnost. Strukturální analýza je zaměřena na období v letech 2000 – 2009. K této analýze je připojeno také porovnání s HDP, které bylo vytvořeno vybranými státy Evropské unie.

Závěrečná část je věnována hodnocení současného podílu českého zemědělství na národní ekonomice a shrnutí současného stavu HDP s prognózou budoucího vývoje.

Klíčová slova:

Hrubý domácí produkt, ekonomický vývoj, zemědělství, strukturální analýza, zahraniční obchod, dovoz, vývoz.

Summary

This diploma's work analyses development of Gross Domestic Product (GDP) in connection with macroeconomics characterization of Czech agriculture and its share on national economy.

There is explained the problems one of the main macroeconomics features (GDP) which is more itemized too in theoretic's part. In this part I described current trends in agriculture.

The practical's part analyses the foreign GDP into practical level. There is characteristics development of GDP since the year 1989 until the present time.

I focused on structural analysis on year 2000 – 2009. This analysis contains also the comparison with GDP of selected countries of EU too.

Finally I focused on the influence of Czech agriculture on national economy and summary of GDP in this time with future forecast.

Keywords:

Gross domestic product, economic development, agriculture, structural analysis, foreign trade, import, export.

Obsah

1. ÚVOD	10
2. CÍL PRÁCE A METODIKA	11
3. TEORETICKÉ OTÁZKY ROZVOJE EKONOMIKY	13
3.1 HOSPODÁŘSKÝ RŮST	13
3.1.1. Zdroje hospodářského růstu	14
3.1.2. Měření vývoje hospodářského růstu	15
3.1.3. Modely hospodářského růstu	16
3.1.4. Udržitelný rozvoj a globální problémy ekonomického růstu	19
3.1.5. Cíle hospodářské politiky	20
3.2 HODNOCENÍ VÝKONNOSTI EKONOMIKY	21
3.2.1. Agregátní nabídka	22
3.2.1.1. Tvary křivky agregátní nabídky	23
3.2.2. Agregátní poptávka	25
3.2.2.1. Tvary křivky agregátní poptávky	26
3.3 POTENCIONÁLNÍ PRODUKT	28
3.4 HOSPODÁŘSKÝ CYKLUS	28
3.4.1. Fáze hospodářského cyklu	29
3.4.2. Mechanismus cyklu	31
3.5 DOMÁCÍ PRODUKT	31
3.5.1. Hrubý domácí produkt	32
3.5.2. Čistý domácí produkt	33
3.5.3. Hrubý národní produkt	34
3.5.4. Reálný a nominální produkt	35
3.6 PLATEBNÍ BILANCE	36
3.6.1. Horizontální struktura platební bilance	37
3.6.2. Vertikální struktura platební bilance	38
4. POSTAVENÍ ZEMĚDĚLSTVÍ V EKONOMICE	40
4.1 OBECNÁ CHARAKTERISTIKA ZEMĚDĚLSTVÍ	40
4.2 POSTAVENÍ ZEMĚDĚLSTVÍ V RÁMCI NÁRODNÍHO HOSPODÁŘSTVÍ	41
4.2.1. Agrárněpolitické zásahy státu v zemědělství	42
4.2.2. Nestabilita zemědělských cen	43
5. VÝVOJ HDP V ČESKÉ REPUBLICĚ	44
5.1 VÝVOJ HDP V LETECH	44
5.1.1. Vývoj HDP výrobní metodou	44
5.1.1.1. Vývoj produkce podle odvětví v běžných cenách	46
5.1.2. Vývoj HDP výdajovou metodou	49
5.1.2.1. Výdaje vlády na konečnou spotřebu	51
5.1.3. Vývoj HDP důchodovou metodou	53
5.1.3.1. Vývoj obyvatelstva a zaměstnanosti	55
5.2 STÁTNÍ DLUH	57
6. POROVNÁNÍ ČESKÉHO HDP S EVROPSKÝMI ZEMĚMI	59
7. HOSPODÁŘSKÁ ÚROVEŇ ZEMĚDĚLSTVÍ A JEHO PODÍL NA HDP V ČESKÉ REPUBLICĚ	66

8. ANALÝZA PERSPEKTIVNÍHO ČI NEPERSPEKTIVNÍHO VÝVOJE HDP A ZEMĚDĚLSTVÍ	69
8.1 ANALÝZA VÝVOJE HDP	69
8.2 ANALÝZA VÝVOJE ZEMĚDĚLSTVÍ	72
8.3 VÝHLED ČESKÉ EKONOMIKY NA ROK 2011.....	79
9. ZÁVĚR.....	82
10. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	84
11. PŘÍLOHY	86

1 ÚVOD

V posledních dvou desetiletích prošla česká ekonomika rozsáhlými změnami přinášející zásadní a celkem i pozitivní obrat v jejím funkčním procesu.

Na počátku devadesátých let minulého století se tyto změny týkaly zcela nového prostředí, jež zahrnovalo přeměnu z centrálně řízené ekonomiky k fungující tržní ekonomice. Přeměna vyžadovala zejména odstranění všech možných bariér. Mezi ně lze zahrnout neuhrazené dluhy z minulých let. Bylo nutné získat finanční prostředky, které měly financovat nezbytné oživení české podnikové struktury spolu s výrobou.

Přeměna národního hospodářství České republiky vyvolala prudké změny a zvraty ve vývoji. Z počátku došlo k výraznému ekonomickému poklesu, který způsoben jak vnitřními, tak i vnějšími faktory. Liberalizace cen vedla k prudkému růstu cenové hladiny spotřebitelských cen.

Došlo také k rozsáhlé privatizaci, kdy docházelo k předání státního majetku do soukromého vlastnictví. Díky tomuto kroku došlo k částečnému odčinění křivd, které byly v minulosti způsobeny komunistickým režimem.

Tento trend přeměny probíhal téměř po celé období devadesátých let a v některých sektorech i po roce 2000. Kupříkladu zemědělská prvovýroba a některé restituční otázky nejsou dodnes zcela vyřešeny.

2 CÍL PRÁCE A METODIKA

Hlavním tématem předkládané diplomové práce je zhodnocení vývoje hrubého domácího produktu od roku 1989 až doposud. Přesněji se analýza zaměřuje na období mezi rokem 2000 až 2009. Toto období tedy představuje zejména vstup České republiky do Evropské unie až po současnost.

Práce se zabývá otázkami pojednávající o rozsahu a o změnách ve vývoji zmiňovaného HDP. Kupříkladu rozebírá českou hospodářskou politiku se současnou obchodní politikou Evropské unie v kapitole, jež porovnává vývoj hrubého domácího produktu s vývojem HDP v zemích Evropské unie.

V diplomové práci je analyzován vývoj českého HDP z hlediska základních makroekonomických srovnání, mezi které patří výdajová, výrobní a důchodová metoda.

V další části je analýza podrobněji rozpracována a ve sledovaných letech dochází k zachycení důležitých ukazatelů o HDP.

Konečná fáze je postavena na zaměření na postavení českého zemědělství s návazností na ekonomiku, přesněji řečeno zobrazení jeho podílu na HDP.

V rámci metodiky je využito časových analýz spolu se syntézou. Je zde využito zdrojů z odborné knižní literatury a příslušných internetových stránek, jež se vztahují k příslušné problematice. Z informací, které tyto zdroje obsahují, jsou pak vybírány podstatné údaje pro danou diplomovou práci. Příslušné údaje z těchto informací jsou dále rozpracovány a v případě vhodných potřeb vloženy do obsahu této práce. Na příslušné podstatě získaných údajů je následně zhodnocen současný stav českého hospodářství.

Pro zkoumání a definování hlavního makroekonomického ukazatele, tedy HDP a dalších otázek, týkající se zemědělství v teoretické části předkládané práce, jsou opět využívány především informace z knižní literatury.

V praktické části jsou nejvíce využívány internetové zdroje a mezi nejvýznamnější, jež byly v této diplomové práci použity, patří údaje z webových stránek Českého statistického úřadu, České národní banky a Ministerstva zemědělství.

3 TEORETICKÉ OTÁZKY ROZVOJE EKONOMIKY

3.1. Hospodářský růst

„Hospodářská politika vychází z historických základů ekonomického myšlení. Ekonomický růst znamená v pravém smyslu růst potencionálního produktu. Teorie růstu se zabývá dlouhodobým vývojem potencionálního produktu a zkoumá zdroje jeho růstu.“¹

Hospodářským nebo také často nazývaným ekonomickým růstem se rozumí především vzestup hospodářského potenciálu země, ke kterému dochází v závislosti s kvantitativním zvyšováním potencionálního hrubého domácího produktu.

Při sledování růstu produktu je proto třeba odlišovat dvojí situaci a to, zda se jedná o zvýšení krátkodobé, které bývá po určité době vystřídáno poklesem produktu či zda se jedná o dlouhodobý trend spojovaný obvykle s více či méně plynulým zvyšováním produkčních možností ekonomiky.

„V prvním případě dochází k růstu skutečného produktu ve smyslu jeho cyklického kolísání. Ve druhém případě se již jedná o dlouhodobý růst potencionálního produktu, nebo tedy, jak již bylo výše zmiňováno, o hospodářský růst.“²

Potencionální produkt můžeme tedy chápat jako produkt při plném využití všech zdrojů nebo také jako maximální produkční kapacitu. Avšak tento produkt není jen nějaká neměnná hodnota produkce, spíše naopak, obvykle se časem mění.

Počátky hospodářského růstu pak byly charakterizovány profesorem Robertem Hofmanem takto: „Hospodářský růst je nastartován a nesen akumulací kapitálu

¹ MANKIW, Gregory N. *Zásady ekonomie*. Druhé vydání. Praha: GRADA Publishing, 1999. 511 s. ISBN 80-7169-891-1.

² HELÍSEK, M. *Makroekonomie: Základní kurz*. 2. aktualizované vydání. Slaný: MELANDRIUM, 2002. s. 56-57. ISBN 80-86175-26-X.

do staveb, strojů, komunikací s tím, jak roste nasycenost ekonomiky tímto kapitálem, přírůstek kapitálu vyvolává přírůstek produktu, ty jsou však stále nižší. Akumulace kapitálu je pak více směřována do vzdělání a výzkumu.“³

3.1.1. Zdroje hospodářského růstu

Hospodářský růst je růstem potenciačního produktu. Faktory ovlivňující výši potenciačního produktu jsou tedy i faktory, které ovlivňují ekonomický růst.

Do těchto zdrojů, jež umožňují růst potenciačního růstu, patří zejména lidské, přírodní a kapitálové zdroje.

Lidské zdroje představují množství práce a lidský kapitál zahrnující vzdělání, zručnost i zkušenosti pracovníků. Také náklady na jejich získání, zvýšení, udržení, motivaci a jejich schopnost podnikání.

Přírodní zdroje pak představují množství půdy a nerostného bohatství a také jejich kvalitu, pod kterou spadá například úrodnost půdy, kvalita nerostů či klimatické podmínky.

„Kapitálové zdroje bývají v podobě kapitálových statků, jejichž stav je obnovován a rozšiřován investičními statky. Patří sem například stroje, zařízení, budovy, stavby, ale také i jejich technická úroveň. Tím je myšlena jejich výkonnost, přesnost, pracovní a energetická náročnost.“⁴

Obecněji je také možné rozdělit zdroje hospodářského růstu do dvou skupin, a to na kvantitativní a kvalitativní zdroje.

Kvantitativní zdroje růstu představují, že do výroby jsou zapojována nová kvanta práce, přírodních zdrojů a kapitálu se stejnými kvalitativními charakteristikami. Je-li hospodářský růst založen na těchto zdrojích, bývá označován jako extenzivní růst.

³ HOLMAN, Robert. *Ekonomie*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2005. 531 s. ISBN 80-7179-891-6.

⁴ PAVELKA, Tomáš. *Makroekonomie: Základní kurz*. II. vydání. Slaný: MELANDRIUM, 2007. 278 s. ISBN 978-80-86175-52-2.

Naopak kvalitativní zdroje růstu představují zvyšování kvalifikace pracovníků, využívání kvalitnějších přírodních zdrojů a rozvoj technické úrovně fixního kapitálu.

Pokud je zdrojem hospodářského růstu převážně rozvoj kvalitativních stránek výrobních faktorů, hovoříme o intenzivním růstu.

„Využití všech zdrojů růstu je podmíněno specifickým propojením a začleněním do příslušných odvětví výroby. V širším smyslu lze proto také do kvalitativních zdrojů zahrnout dělbu práce v národním a mezinárodním měřítku, regulaci nebo deregulaci trhu vládami či informační vybavení výrobců podmíněné rozvojem výrobních technologií a přístupem k informacím.“⁵

Ve většině rozvinutých ekonomik dochází vždy ke kombinaci zdrojů, jak kvalitativních, tak kvantitativních.

3.1.2. Měření vývoje hospodářského růstu

Výše uvedená charakteristika hospodářského růstu jako dlouhodobého vývoje potencionálního reálného produktu se týkala především úzce teoretického vymezení růstu. Mimo oblast ekonomické teorie se však pojem hospodářský růst používá často jako synonymum vývoje skutečného reálného produktu.

Tento vývoj můžeme vyjádřit absolutně a to jako přírůstek v miliardách Kč představující rozdíl produktu v daném čase a předchozím období. Přehlednější vyjádření je ale tempo růstu reálného produktu.

Kromě vývoje absolutní výše produktu je sledován i vývoj relativních ukazatelů produktu, nejčastěji pak vývoj produktu na jednoho obyvatele. Bývá zkoumáno buď jako absolutní změna nebo tempo jeho růstu.

⁵ PAVELKA, Tomáš. *Makroekonomie: Základní kurz*. II. vydání. Slaný: MELANDRIUM, 2007. 278 s. ISBN 978-80-86175-52-2.

Pokud počet obyvatel roste podobně jako množství použité práce, můžeme ztotožnit tempo růstu produktu na jednoho obyvatele s tempem růstu produktu na jednotku použité práce.

Ukazatel produktu na jednoho obyvatele vyjadřuje především ekonomickou úroveň dané země. Tempo růstu produktu na jednoho obyvatele pak tedy vyjadřuje vývoj ekonomické úrovně. Často je označován jako hlavní ukazatel vývoje životní úrovně v dané zemi. V důsledku nerovnoměrného rozdělení důchodů však může být jeho vypovídající schopnost částečně omezená. Proto je velmi důležité sledovat také tempo růstu reálného důchodu a jiné další ukazatele.

3.1.3. Modely hospodářské růstu

V ekonomické teorii můžeme najít řadu konkrétnějších přístupů v podobě různých růstových modelů, které odlišně zohledňují význam jednotlivých zdrojů růstu a zabývají se rozmanitými aspekty hospodářského růstu včetně jeho omezení.

Patří sem například klasické, neoklasické, keynesiánské modely, škola mezí růstu či teorie endogenního růstu.

Jednoduchý klasický model vytvořil Thomas Robert Malthus, který v tomto modelu pracuje se stagnujícím množstvím a kvalitou půdy, kde je veškerá půda využívána a neuvažuje se ani o významnějším růstu kapitálu nebo technickém rozvoji. Jediný zdroj ekonomického růstu je pak růst obyvatelstva, jež představuje množství pracovních vstupů, ale bývá však spojováno s klesajícím mezním produktem práce. Tempo růstu produktu se postupně snižuje až do místa, kde se dostane pod tempo růstu obyvatelstva. Vyplývá z toho pokles produktu na jednoho obyvatele a klesající reálné mzdy až na úroveň životního minima, kde se růst obyvatelstva a tím i růst produktu zastaví.

Zvýšení produktu na jednoho obyvatele a reálné mzdy by bylo možné v těchto podmínkách dosáhnout jen díky zvýšené úmrtnosti nebo snížení porodnosti. Růst reálných mezd ale pak zase povede ke zvýšení porodnosti, čímž opět dojde k ustálení produktu na úroveň odpovídající životnímu minimu s následnou stagnací počtu obyvatelstva. V tomto modelu představuje pak dlouhodobé udržování výše reálných mezd na úrovni životního minima tzv. železný zákon mzdový, při němž dochází k nulovému růstu množství práci i k nulovému růstu produktu.

„Neoklasický model hospodářského růstu dle Roberta Solowa zohledňuje především existenci výrobního faktoru, kterým je kapitál a předpokládá zároveň možnost jeho neomezené kombinace s prací. Z tohoto důvodu může pak docházet k prohlubování nebo naopak rozšiřování kapitálu. V neoklasickém modelu je tedy růst důchodu závislý na růstu kapitálu, který je pro změnu závislý na růstu úspor závislých na důchodu. V souhrnu se tedy jedná o vzájemně závislý systém, ve kterém hrají hlavní úlohu zejména úspory.“⁶

Dle této teorie by rychlejší hospodářský růst, který by zároveň vedl i k růstu ekonomické úrovně, vyžaduje vyšší míru úspor vedoucí k předpokladům pro růst vybavenosti práce kapitálem, zejména pokud ekonomika v tomto ohledu zaostává za vyspělým světem a zároveň nenulové a tak vysoké tempo růstu technického pokroku umožňující vytvořit potřebné předpoklady nejen pro další hospodářský růst, ale i pro případnou konvergenci země do klubu nejbohatších zemí.

Keynesiánské modely se oproti neoklasickým modelům zabývají především hospodářstvím s nezaměstnaností vyšší než při takzvané plné zaměstnanosti. Keynesovské pojetí hospodářského růstu vychází tedy z předpokladu, že rozhodujícím stimulem hospodářského růstu je rostoucí domácí, popřípadě zahraniční poptávka. Nezbytným předpokladem ovšem je existence nevyužitých výrobních zdrojů v ekonomice, především pak dostatečná nabídka pracovní síly v požadované

⁶ LACEK, Mikuláš. *Terminologie hospodářské teorie a praxe*. [s.l.] : Nakladatelství Máchova kraje, 2002. 927 s. ISBN 80-901730-9-8.

kvalifikační strukturu. Vezmeme-li do úvahy strukturu agregátní poptávky, můžeme pak konstatovat, že hospodářský růst může zároveň vyvolat růst soukromé spotřeby, zvýšení investiční aktivity podnikové sféry, růst vládních výdajů nebo také růst exportu.

Teoretické základy poptávkově orientovaného hospodářského růstu rozpracovali následovníci J. M. Keynesa. Mezi nejznámější modely pak patří model růstu R. Harroda a E. Domara. Vycházejí zejména z předpokladu, že investice jako součást agregátní poptávky vytvářejí nejen nové výrobní kapacity, ale i nové důchody, a tak prostřednictvím multiplikátoru výrazně ovlivňují růst HDP.

Specifický nestandardní přístup k problematice dlouhodobého vývoje produktu nebo produktu na jednoho obyvatele zaujímají autoři, kteří jsou často označováni jako škola mezí růstu. Základy tohoto přístupu byly podníceny osobnostmi, jež se sdružovaly od konce 60. let v takzvaném Římském klubu. Tento přístup se vyznačuje zkoumáním vzájemné podmíněnosti celosvětového vývoje několika proměnných, jako jsou například obyvatelstvo, průmyslová produkce a produkce potravin, znečištění životního prostředí a vyčerpání přírodních zdrojů. Zkoumá dále také vývoj ukazatelů životní úrovně, jako produkt na jednoho obyvatele a střední délky života, přičemž zohledňuje i situaci současné a budoucí generace. Autoři však docházejí k různým modelům vývoje produktu.

Jedním z nich, že při stálém rychlém růstu obyvatelstva, který je spojován s růstem produktu a poklesem neobnovitelných přírodních zdrojů, doprovázeném rostoucím znečištěním životního prostředí, začnou časem působit také limity růstu jako je vyčerpanost půdy, nedostatek potřebných surovin a paliv či neschopnost samotné přírody absorbovat znečištění. Tyto závěry bývají často připisovány k Malthusově přístupu, jehož základem je rozpor mezi rychle rostoucím obyvatelstvem a nedostatečným růstem prostředků k obživě.

Další alternativou dle tohoto modelu je regulace porodnosti vedoucí téměř k zastavení růstu populace a omezení výroby náročné na přírodní zdroje. Tím by se měl pozastavit až zastavit především růst průmyslové výroby a také omezení znečišťování.

Při stagnujícím počtu obyvatelstva za stejných podmínek zůstane dlouhodobě stabilní objem průmyslové a potravinové produkce na jednoho obyvatele.

Mezi nové teorie hospodářského růstu, které vznikaly na konci 80. let dvacátého století a reagovaly na sporné výpovědi neoklasického Solowova modelu, lze zařadit i teorii endogenního růstu. Ta se snaží vysvětlit dlouhodobé přetrvávání rozdílů mezi rozvinutými a méně rozvinutými zeměmi. Vysvětlení pak spočívá v technologickém pokroku zejména pak v podobě zkvalitňování fyzického i lidského kapitálu. Tento technologický pokrok má pak hlavně endogenní charakter a to, že je generován silami uvnitř ekonomiky.

„Tento technologický pokrok je potom podmíněn zejména určitou výchozí kvantitativní i kvalitativní úrovní fyzického kapitálu. Vznikají nové významné myšlenky a to při určité relativně vysoké ekonomické úrovni, jež umožňuje například financovat výzkum či zvyšovat kvalifikaci pracovníků. Dále je pak podmíněn určitými institucionálními podmínkami, jako jsou kupříkladu vládní podpora výzkumu nebo tradiční iniciativa pracovníků.“⁷

Tohoto endogenního ekonomického růstu tedy nelze dosáhnout v jakékoliv ekonomice pouhým jednorázovým poskytnutím moderního kapitálového vybavení a zaškolením pracovníku, jelikož je výsledkem dlouhodobého ekonomického vývoje.

3.1.4. Udržitelný rozvoj a globální problémy ekonomického růstu

Koncepce udržitelného rozvoje představuje takový vývoj výroby a spotřeby, jež umožňuje uspokojování dnešních potřeb tak, aby nedošlo k omezení uspokojování těchto potřeb v budoucích generacích. Udržitelnost však neznamená nulový růst, jelikož zdůrazňuje hlavně kvalitativní rozvoj před fyzickou expanzí.

Klíčovým bodem tohoto vývoje je vztah k přírodním zdrojům. Udržitelný rozvoj je pak podmíněn takovému využívání těchto zdrojů, kdy v případě obnovitelného zdroje

⁷ LACEK, Mikuláš. *Terminologie hospodářské teorie a praxe*. [s.l.] : Nakladatelství Máchova kraje, 2002. 927 s. ISBN 80-901730-9-8.

jako jsou například vodní plochy či lesy, je udržitelná regenerační schopnost tohoto zdroje. V případě neobnovitelného zdroje, kterými jsou kupříkladu zase nerostné suroviny, je jeho vytěžování nahrazováno technologickým pokrokem a u znečištění a produkce odpadů je pak nutná redukce na takovou úroveň, aby byla únosná pro jejich přirozenou likvidaci přírodou.

Ovšem tato praktická opatření fakticky závisí na vůli jednotlivých zemí a jejich vlád, respektive jejich vlivu v mezinárodních organizacích. To je však v rozporu s globálním charakterem výše uvedených problémů a problémů na ně navazujících. V souhrnném přehledu se jedná zejména o vyčerpání přírodních zdrojů, znečištění životního prostředí, nedostatek surovin, přelidnění, nerovnoměrnost hospodářského vývoje či migrace obyvatelstva.

3.1.5. Cíle hospodářské politiky

„V tržní ekonomice plní stát navzájem propojené úkoly. Efektivita ekonomiky, která je řízená trhem, se snižuje v situaci nedokonalé konkurence zejména při výskytu externalit a z dalších důvodů.“⁸

Stát by měl především usilovat o zvýšení efektivnosti v alokaci výrobních faktorů a to prostřednictvím tržního mechanismu. Tato činnost státu má svůj mikroekonomický i makroekonomický aspekt. V prvním případě působení státu mohou nabýt například formy protimonopolní regulace, v dalším případě pak podoby strukturální odvětvové politiky.

Dále by měl stát jako reprezentant společnosti ovlivňovat rozdělení důchodů, jež se vytvořilo na trzích a které společnost nemusí považovat za přijatelné. Svými nástroji stát může přerozdělovat důchody tržních subjektů a měnit tak jejich postavení na trhu produktů i na trhu výrobních faktorů. Tato činnost mění nejen pozici

⁸ BRČÁK, Josef; SEKERKA, Bohuslav. *Makroekonomie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2010. 292 s. ISBN 978-80-7380-245-5.

jednotlivých tržních subjektů a situaci na dílčích trzích, ale i vzájemné postavení jednotlivých sektorů.

Důležitou funkcí státu je také podporovat stabilní rozvoj národního hospodářství jako celku a rozvíjet schopnosti tržního mechanismu překonávat národohospodářské poruchy vzniklé uvnitř ekonomiky i mimo ni, jako jsou například cenové výkyvy či výkyvy v objemu vyrobené produkce. Stát má tedy možnost napomáhat tržnímu mechanismu při překonávání poruch a vracet ho zpět do rovnovážného stavu. V tomto případě se může jednat například o politiku ekonomického růstu či o krátkodobou stabilizační politiku. Jedná se tedy převážně o makroekonomickou činnost státu.

Státní orgány plní současně všechny výše uvedené úkoly, tedy lépe řečeno působí na efektivnost hospodářství, na stabilní rozvoj ekonomiky a ovlivňují rozdělování důchodů společnosti.

Další významnou roli hraje makroekonomická stabilizační politika. V rámci národní ekonomiky sledují státní orgány stabilizační cíle, jež představují zejména zajištění cenové stability a podporu zaměstnanosti. Při zajišťování cenové stability se vlády snaží o změny u cen a minimalizovat nebo zabránit tak neočekávaným cenovým šokům.

Podmínkami pro úspěšné naplňování cílů ekonomické politiky jsou pak různá opatření, která mají působit na růst reálného produktu a rovnovážnost vztahů národního hospodářství se zahraničím.

3.2. Hodnocení výkonnosti ekonomiky

„Pro zhodnocení výkonnosti makroekonomické situace té které země, respektive pro její srovnání se situací jiných zemí lze uplatnit velmi rozsáhlou škálu nejrozličnějších veličin a ukazatelů. Největší vypovídající schopnost se však v soudobé ekonomické

teorii připisuje čtyřem skupinám ukazatelů, které měří rychlost produktu, cenovou hladinu, nezaměstnanost a vnější ekonomickou situaci.“⁹

3.2.1. Agregátní nabídka

„Ve vztahu agregátní nabídky jsou souhrnně vyjádřena charakteristická východiska jednotlivých škol ekonomického myšlení a různé přístupy i argumentace ke konstrukci a tvaru funkce agregátní nabídky, a to zejména v krátkém období.“¹⁰

Důležité jsou pak zejména makroekonomické proměnné, jako například produkce, zaměstnanost, investice, zisk firem, ceny a ostatní monetární proměnné, jež mají tendenci pohybovat se společně ve stejném směru během cyklických výkyvů ekonomiky.

Agregátní nabídkou v dané ekonomice tedy můžeme rozumět celkové množství produkce, které subjekty představující firmy a domácnosti, nabízejí při daných mzdách a cenových hladinách.

O vyráběném a nabízeném množství firmy rozhodují v závislosti na maximalizaci svého zisku a při tomto rozhodování zvažují faktory, jako jsou náklady na služby výrobních faktorů, zásoby kapitálu, dostupné technologie a ceny, za něž bude daná vyrobená produkce realizována.

Na základě současné nebo očekávané úrovně reálných mezd rozhodují domácnosti o množství nabízené práce. Přitom současná nebo očekávaná úroveň reálných mezd je dána současnou nebo očekávanou úrovní cen a mezd.

Agregátní nabídka popisuje zejména vzájemné vztahy mezi agregátní produkcí ekonomiky a cenovou úrovní.

U agregátní nabídky je oproti agregátní poptávce navíc rozdělováno krátké a dlouhé období.

⁹ SOUKUP, Jindřich, et al. *Makroekonomie: Moderní přístup*. První vydání. Praha: MANAGEMENT - PRESS, 2008. 26 s. ISBN 978-80-7261-174.

¹⁰ BRČÁK, Josef; SEKERKA, Bohuslav. *Makroekonomie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2010. 292 s. ISBN 978-80-7380-245-5.

„Všeobecně vzato, firmy by rády prodaly vše, co mohou vyrobit, za vysoké ceny. Za určitých podmínek se však mohou ceny a úroveň výdajů snížit, a pak firmy získají prodejem méně, než odpovídá jejich kapacitě nebo potencionálnímu produktu. Za jiných podmínek, jako jsou například válečné konjunktury, by firmy mohly po určitou dobu vyrábět více, než je jejich dlouhodobě udržitelný potencionální produkt.“¹¹

3.2.1.1. Tvary křivky agregátní nabídky

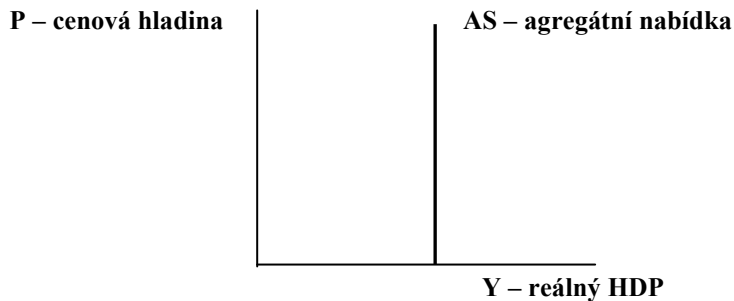
Křivka agregátní nabídky je velice složitá a různé ekonomické školy mají i různé názory na tvar křivky agregátní nabídky. Tento jev je dán především tím, že jednotlivé školy vycházejí z různých předpokladů, které se týkají zvláště trhu práce.

Mezi existující pojetí křivky agregátní nabídky patří kupříkladu klasická funkce, keynesiánská funkce v extrémním případě a krátkodobá za předpokladu fixní nominální mzdy.

U klasické funkce agregátní nabídky je křivka vertikální, což znamená, že při jakékoliv úrovni cen bude nabízeno stejné množství produkce. Je založena na předpokladu, že ekonomika neustále funguje na úrovni potencionálního produktu (bude vysvětleno v další kapitole). V tomto případě je trh práce vždycky vyrovnaný, neexistuje nedobrovolná nezaměstnanost. Flexibilita nominální mzdy pak tedy vyrovnává nabídku práce s poptávkou po ní.

¹¹ SAMUELSON, Paul A.; NORDHAUS, William D. *Ekonomie*. První vydání. Praha: Svoboda, 1991. 89 s. ISBN 80-205-0192-4.

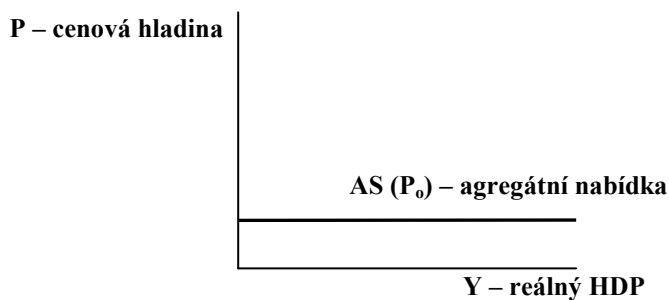
Klasická křivka agregátní nabídky:

Zdroj: ¹²

Naopak u keynesiánské funkce agregátní nabídky v extrémním případě je křivka tvaru horizontálního. V tomto případě je založena na předpokladu, že v ekonomice existuje produkční mezera. To znamená, že produkce je hluboko pod potenciálním produktem, nejsou využity výrobní kapacity, zásoba práce je dostatečná a nominální mzdy jsou proto krátkodobě fixní. Firmy tedy mohou nabízet jakékoliv množství produkce při existující cenové hladině.

Keynesiánská funkce agregátní nabídky:

Zdroj: ¹³

^{12, 13} BRČÁK, Josef; SEKERKA, Bohuslav. *Makroekonomie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2010. 292 s. ISBN 978-80-7380-245-5. *Upraveno autorem.*

U krátkodobé agregátní nabídky za předpokladu fixní nominální mzdy je křivka pozitivně skloněná. V této teorii se vychází z předpokladu, že v krátkém období jsou fixní nominální mzdy. Na základě toho však může docházet k nedobrovolné nezaměstnanosti. Klíčová myšlenka tohoto modelu křivky spočívá v tom, že jsou-li nominální mzdy fixní, reálná mzda se mění inverzně oproti cenové úrovni a zaměstnanost se mění inverzně s pohybem reálné mzdy. Znamená to tedy, že čím vyšší je reálná mzda, tím nižší je zaměstnanost i produkce, a naopak.

Každé pojetí křivky agregátní nabídky předurčuje možnosti zvyšování úrovně produktu, možnosti ovlivnění ekonomiky prostřednictvím fiskální či monetární politiky.

3.2.2. Agregátní poptávka

„Všechny hlavní proudy makroekonomické teorie tvrdí, že agregátní poptávka je klesající funkcí ceny. Názorové rozdíly spočívají ve faktorech ovlivňujících změny agregátní poptávky. Tyto rozdíly mívají poté výrazný vliv na rozlišný pohled u provádění hospodářské politiky.“¹⁴

Monetaristé, kteří vycházejí z modernizované kvantitativní teorie peněz tvrdí, že změny agregátních výdajů jsou v první řadě určovány změnami peněžní zásoby. Podle monetaristů pak změny autonomních výdajů, v případě že nejsou provázeny změnami zásoby peněz, mají na reálné veličiny ekonomiky minimální či negativní účinek. Agregátní poptávku specifickým způsobem využívá teorie reálného ekonomického cyklu.

Keynesiánci oproti monetaristům nepopírají důležitou úlohu peněz jako jednoho z faktorů určující agregátní výdaje. Současně s tím ale zastávají i názor, že nepůsobí jen peníze. Naopak změny spotřebních a investičních výdajů v důsledku pesimistického či optimistického očekávání spotřebitelů a investorů, vládní výdaje na nákup zboží a služeb, transferované platby, změna čistých vývozů a stejně tak i daně mají výrazný vliv na změny reálné produkce.

¹⁴ PAVELKA, Tomáš. *Makroekonomie: Základní kurz*. II. vydání. Slaný: MELANDRIUM, 2007. 278 s. ISBN 978-80-86175-52-2.

„Jinými slovy agregátní poptávka měří celkové výdaje všech subjektů v ekonomice – na automobily, potraviny a další spotřební statky nakupované spotřebiteli; na tovární budovy a zařízení nakupované firmami, na tanky, meteorologická zařízení a počítače nakupované vládou; a na čisté vývozy nakupované jinými zeměmi. Celkové nákupy jsou pak ovlivněny cenami, za něž jsou statky nabízeny, důchody osob, finančními podmínkami a očekáváním budoucnost, i zahraničními ekonomickými podmínkami a rovněž vládní politikou v monetární a fiskální oblasti.“¹⁵

3.2.2.1. Tvar křivky agregátní poptávky

Křivka agregátní poptávky je klesající. S poklesem cenové hladiny roste za jinak stejných podmínek reálný produkt, naopak při růstu cenové hladiny reálný produkt klesá.

Tento efekt si lze vysvětlit třemi způsoby a to zejména efektem úrokové míry, efektem bohatství a efektem zahraničním.

U efektu úrokové míry dochází k tomu, že při snížení poptávky po penězích lidé začnou více nakupovat cenné papíry. Tím zároveň roste cena cenných papírů a klesá úroková míra. V momentě, kdy klesne úroková míra, začnou firmy opět více investovat a lidé více utrácet.

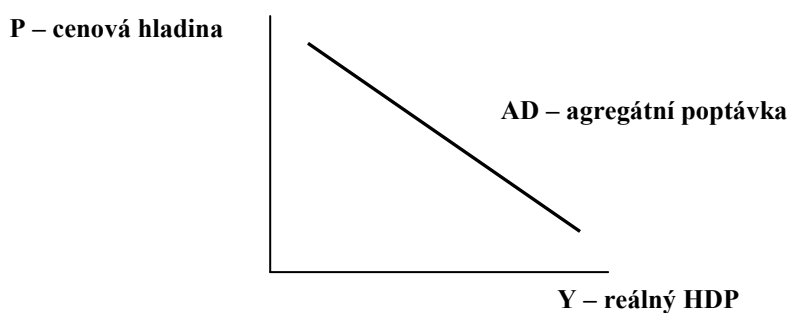
Efekt bohatství představuje ekonomické subjekty, které drží část svého kapitálu v penězích. V případě poklesu cenové hladiny, dochází k tomu, že ekonomické subjekty zjišťují možnost si za tyto peníze koupit více statků i služeb.

Zahraniční efekt, který je součástí agregátní poptávky, představuje také čistý export. Jakmile ale v domácí ekonomice klesne cenová hladina, stává se domácí zboží na zahraničních trzích levnější a následkem toho dojde k růstu vývozu. U domácích subjektů se navíc zboží ze zahraničí stává relativně dražší a tím klesá dovoz. Výsledkem

¹⁵ SAMUELSON, Paul A.; NORDHAUS, William D. *Ekonomie*. První vydání. Praha : Svoboda, 1991. 89 s. ISBN 80-205-0192-4.

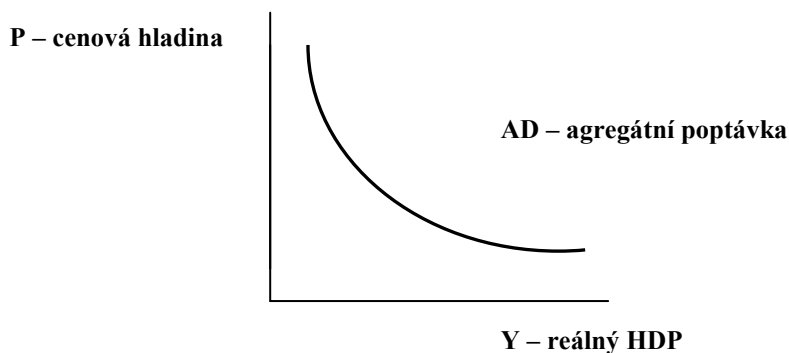
pak bývá, že pokles cenové hladiny představuje růst čistého exportu. Jelikož je ale součástí agregátní poptávky, dochází k tomu, že se pouze posuneme po křivce agregátní poptávky dolů a u reálného produktu dojde k růstu. Opačně je tomu pak u růstu cenové hladiny.

Křivka agregátní poptávky v lineárním tvaru:

Zdroj: ¹⁶

Křivka agregátní poptávky v nelineárním tvaru

Zdroj: ¹⁷

^{16, 17} BRČÁK, Josef; SEKERKA, Bohuslav. *Makroekonomie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2010. 292 s. ISBN 978-80-7380-245-5. *Upraveno autorem.*

3.3. Potencionální produkt

Potencionální produkt je často označován jako úroveň produktu odpovídající přirozené míře nezaměstnanosti. V ekonomice jej lze dosahovat při dlouhodobé udržitelnosti vstupů, při daném stavu technologie a při počtu obyvatel, aniž by došlo k urychlení inflace. V souhrnu se tedy jedná o dlouhodobě udržitelnou kapacitu ekonomiky. Někdy bývá také nazýván jako produkt plné zaměstnanosti a v současnosti je chápán jako ekvivalent úrovně produktu, který odpovídá přirozené míře nezaměstnanosti.

3.4. Hospodářský cyklus

„Hospodářský cyklus je zpravidla obecně definován jako soubor opakovaně pozorovaných a objektivně dokumentovaných výkyvů (fluktuací) agregátní ekonomické aktivity, proximálně reálným HDP.“¹⁸

Základní specifikace hospodářských cyklů spočívá v jejich časové dimenzi. Rozlišují se tři druhy cyklu a to podle jejich délky trvání.

S ohledem na existenci cyklického vývoje ekonomiky se tedy liší produkt potencionální a skutečný. Rozdíl mezi nimi pak nazýváme produkční mezerou. Hlavním cílem hospodářské politiky státu je, aby pak tato mezera, a to buď kladná či záporná, byla co nejmenší. Tohoto efektu lze dosáhnout zejména pomocí opatření typu vestavěných stabilizátorů.

¹⁸ LIŠKA, V. a kolektiv. *Makroekonomie*. Praha: Professional Publishing, 2003. 441 s. ISBN 80-86415-54-1.

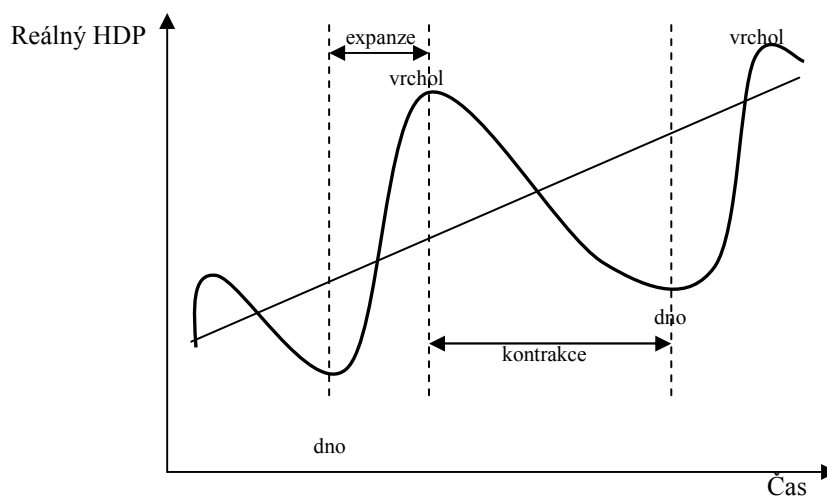
3.4.1. Fáze hospodářského cyklu

V ekonomické realitě jsou vykazovány neustálé výkyvy ve vývoji reálného produktu (bude vysvětleno v další samostatné kapitole). Neustále dochází ke střídání kratších nebo delších období pomalejšího či rychlejšího růstu nebo poklesu produktu, popřípadě k jeho stagnaci. Jedná se o fluktuaci skutečného produktu v dlouhodobém trendu, kterým je zároveň dlouhodobý vývoj potenciálního produktu.

Každý hospodářský cyklus je charakterizován posloupností několika fází, kde je obecně možné charakterizovat dvě nebo čtyři fáze cyklu.

U dvoufázového modelu se objevuje fáze kontrakce a fáze expanze a u čtyřfázového modelu se navíc objevuje ještě fáze dna a vrcholu.

Průběh hospodářského cyklu si můžeme zobrazit na následujícím obrázku:

Zdroj: ¹⁹

Dno, jinak též nazýváno jako sedlo, představuje fázi hospodářského cyklu následující po fázi deprese. Jedná se o nejnižší bod ekonomické aktivity. Je to tedy takzvaný „bod zvratu“, po kterém následuje oživení hospodářské činnosti. Výkonnost

¹⁹ BRČÁK, Josef; SEKERKA, Bohuslav. *Makroekonomie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2010. 292 s. ISBN 978-80-7380-245-5. *Upraveno autorem*.

ekonomiky v tomto případě se nachází pod potencionálním produktem a skutečný dosahuje minima. Ekonomika se nachází pod hranicí svých produkčních možností, jelikož nevyužívá plně své zdroje, těch je v tomto případě dostatek. Mezi pozitivum v této fázi hospodářského cyklu patří zpravidla to, že ceny jsou stlačeny na ekonomické minimum, což je dobrý odrazový můstek pro zahájení nové expanze ekonomiky.

Expanze, jež je nazývána též jako konjunktura, představuje období, při kterém dochází k oživení a růstu ekonomické aktivity. V této fázi se daří jak domácnostem i firmám, rostou jejich zisky a zvyšují se jim platy. Tím roste i spotřeba statků a služeb, stát dostává více daní a důsledkem toho může více investovat. Do doby, kdy firmy reálně odhadují vývoj trhu a potencionální poptávku, nedochází k disproporcím. V jistém okamžiku se však expanzivně rozběhnuté firmy odpoutají od reálně dosažitelné poptávky, začínají více investovat do rozvoje výroby, vytváří tak výrobní kapacity spolu se zásobami zboží, které už strana poptávky není schopná pojmout a přichází fáze, jež se nazývá vrchol.

Vrchol představuje nejvyšší bod ekonomického růstu, po kterém dochází ke zpomalování ekonomické aktivity. Dosahovaný reálný produkt pak většinou převyšuje potencionální produkt. Celková ekonomika se již zpravidla nachází za hranicemi svých produkčních možností, dodatečné zdroje získává ze zahraničí, čímž následně zvyšuje riziko přehřátí a riziko hospodářské krize, tedy deprese.

Kontrakce, též nazývána jako recese a následující po fázi vrcholu, představuje období zpomalování ekonomické aktivity. Někdy bývá také definována jako období, kdy reálný HDP po dobu nejméně dvou za sebou jdoucích čtvrtletí klesá. Dochází při něm k hromadění zásob v ekonomice a začínají se často omezovat také investice. Poptávky se v této fázi zcela zabrzdily, firmy mají problémy s prodejem, popřípadě krachují, zvyšuje se také nezaměstnanost a lidé, i ti kteří pracují, mají existenční problémy případně raději spoří a méně utrácí, což následně krizi prohlubuje. Výkonnost ekonomiky tedy klesá a vrací se k potencionálnímu produktu, často dochází i k tomu, že se důsledkem bankrotů výkonnost ekonomiky dostává i pod potencionální produkt. Zpomaluje se i příliv zahraničního kapitálu a pracovních sil. Hluboká a dlouhá recese je nazývána depresí nebo také krizí.

Výše uvedené fáze se střídají a odpovídají fluktuaci skutečného reálného produktu. Trendem produktu je pak dlouhodobý vývoj potenciačního reálného produktu. Výkyvy zároveň po určitou dobu mohou probíhat nad nebo pod trendovou linií.

Cyklický vývoj mohou popisovat přírůstky produktu v daném období oproti příslušnému předchozímu období buď v absolutním, nebo relativním vyjádření. Kladné přírůstky vyjadřují expanzi, záporné pak kontrakci.

3.4.2. Mechanismus cyklu

Mezi nejpravděpodobnější příčiny vzniku hospodářských cyklů je, že příčin působí hned několik. Cyklické výkyvy ekonomického vývoje vznikají v důsledku nerovnoměrného vývoje agregátní nabídky a poptávky i jednotlivých odvětví.

Příčinou nesouladu může být vina na straně nabídky, jako je například surovinový šok zvyšující náklady výrobců, ale i na straně poptávky a to kupříkladu následkem hospodářského poklesu v důsledku pesimismu spotřebitelů a snížení jejich důvěry ve vládu.

S hospodářskými cykly úzce souvisí i Okunův zákon, jež tvrdí, že na každá dvě procenta, o které poklesne skutečný reálný produkt oproti potenciačnímu produktu, se zvýší skutečná míra nezaměstnanosti o jedno procento.²⁰

3.5. Domácí produkt

Výsledkem fungování určité ekonomiky, tj. národního hospodářství, za určitý časový úsek, je jistý výstup v různých podobách konkrétních výrobků a služeb. Tento výstup je poté také nutné nějakým způsobem vyjádřit a změřit.

²⁰ BRČÁK, Josef; SEKERKA, Bohuslav. *Makroekonomie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2010. 292 s. ISBN 978-80-7380-245-5.

Problémem ovšem bývá způsob vyjádření daného výstupu. V souvislosti s tím, že je obtížné sčítat rozmanité výrobky ve fyzických jednotkách, vyjadřuje se tedy výstup v peněžním vyjádření.

3.5.1. Hrubý domácí produkt

„Hrubý domácí produkt (dále jen HDP) je nejznámějším používaným měřítkem produkce v zemi za dané období, kterým je buď čtvrtletní (tři měsíce) nebo rok. Přesná definice říká, že HDP je tržní hodnota finálních statků vyrobených v zemi za dané časové období.“²¹

Tento ukazatel se používá zejména pro určování výkonnosti ekonomiky daných států. Jako časové období bývá obvykle používán jeden rok a také se často v mezinárodních srovnáních používá vyjádření HDP na obyvatele.

Český statistický úřad určuje hrubý domácí produkt jako souhrn hodnot přidaných zpracování ve všech odvětvích činností, které jsou považovány v systému národního účetnictví za produktivní. Jedná se o propočet v kupních cenách, za které jsou realizovány tržní výkony a u netržních služeb je přidaná hodnota vyjádřena jako souhrn náhrad zaměstnancům spolu se spotřebou fixního kapitálu. Prvotní propočet bývá prováděn běžnými cenami.

Může být určen třemi způsoby a to produkční, výdajovou a důchodovou metodou.

Produkční hodnotou se HDP počítá jako součet přidané hodnoty jednotlivých institucionálních sektorů nebo odvětví a čistých daní na produkty. Jedná se také o vyrovnávací položku účtu výroby za národní hospodářství celkem, kde se na straně zdrojů zachycuje produkce a na straně užití zase mezispotřeba. Produkce je oceňována

²¹ FRANK, H. Robert; BERNANKE, S. Ben. *Ekonomie*. Praha: GRADA Publishing, 2003. 450 s. ISBN 80-247-0471-4.

v základních cenách, užití v kupních cenách a strana zdrojů za národní hospodářství je navíc doplněna o daně, které jsou sniženy o dotace na výroby.

Výdajovou metodou se HDP počítá zase jako součet konečného užití výrobků a služeb rezidentskými jednotkami a salda vývozu a dovozu výrobků a služeb. Skutečná konečná spotřeba je pak odvozena díky naturálním sociálním transferům od výdajů na konečnou spotřebu domácností, vlády a neziskových institucí, které slouží domácnostem. Tvorba hrubého kapitálu se dělí na tvorbu hrubého fixního kapitálu, změnu zásob a na čisté pořízení cenností. Konkrétně pak ještě rozpoznáváme čtyři druhy výdajů a to výdaje na spotřebu (C), hrubé soukromé investiční výdaje (I), vládní nákupy statků a služeb (G) a na čisté vývozy (NX), které jsou rozdílem mezi exportem (X) a importem (M).

Důchodovou metodou je HDP počítáno jako součet prvotních důchodů za národní hospodářství celkem. Provozní přebytek představuje zejména zisky podnikatelských subjektů, úroky a jiné důchody z vlastnictví kapitálu. Je stanoven jako rozdílová položka mezi hrubou a přidanou hodnotou, náhradami zaměstnancům a čistými daněmi z výroby a dovozu. Dále se v sektoru domácností zobrazuje ještě smíšený důchod drobných podnikatelů. Konkrétně pak důchodovou metodu můžeme označit jako nákladovou metodu sledující proudění veškerých nákladů firem. Do daných nákladů jsou také zahrnuté mzdy a ostatní náhrady vyplacené zaměstnancům, úroky, renty, zisky firem a též znehodnocení kapitálu a nepřímé daně, které jsou zmenšeny o dotace.

3.5.2. Čistý domácí produkt

U hrubého domácího produktu platí, že investice představují přírůstek kapitálu během daného sledovaného období a že zásoba kapitálu je celkové fyzické množství kapitálu v ekonomice.

U čistého domácího produktu dochází však k tomu, že v průběhu sledovaného období dochází k fyzickému opotřebení existující zásoby kapitálu a fakticky klesá jeho hodnota. Část z investic tak bude použita na obnovu takto opotřebeného kapitálu. Někdy bývá tato část investice taky nazývána jako investice obnovovací. Čistými

investicemi pak je nazývána zbývající část investic, která skutečně zvyšuje zásobu kapitálu.

Celkové hrubé investice je možno vyjádřit jako čisté investice spolu se znehodnocením kapitálu. Díky vysvětlení rozdílu mezi hrubými a čistými investicemi můžeme vysvětlit i rozdíl mezi hrubým a čistým domácím produktem.

Čistý domácí produkt tedy zjistíme tak, že od hrubého národního produktu odečteme znehodnocení kapitálu.

3.5.3. Hrubý národní produkt (HNP)

„Hrubý národní produkt tvoří všechny finální výrobky a služby, které byly za určité časové období, zpravidla jeden rok, vyrobeny za použití národních výrobních faktorů vývoje ovlivňující ekonomiku. Ukazatel, který je vypočtený v tržních cenách jednotlivých let, bývá označován jako národní produkt. S přihlédnutím k tomu, že se ceny různě pohybují, není příliš vhodný ke sledování vývoje. Proto se provádí jeho deflace cenovými indexy a získává se reálný hrubý národní produkt.“²²

Lze jej zjišťovat obdobně jako hrubý domácí produkt třemi způsoby.

Prvním z nich je sledování toků statků a služeb, jež zachytí hodnotu všech finálních produktů a služeb vytvořených v daném roce. Do čistého domácího produktu se ale nezahrnují meziprodukty, které jsou určeny pro další zpracování či prodej.

Druhým způsobem je metoda základních důchodů, která zachycuje primární důchody výrobních činitelů.

Jako třetí způsob se používá metoda spotřebitelských výdajů, jež zachycuje výdaje jednotlivých sektorů na nákup konečných výrobků a služeb. Při této metodě je pak důležité sčítat údaje vztahující se k HNP a to výdaje domácností na spotřebu (C), výdaje firem, které bývají také označovány jako soukromé hrubé domácí investice (I), výdaje státních orgánů na nákup výrobků a služeb (G) a čistý export představující rozdíl mezi exportem (X) a importem (M). U čistého exportu se jedná o to, že se musí odečíst

²² BRČÁK, Josef; SEKERKA, Bohuslav. *Makroekonomie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2010. 292 s. ISBN 978-80-7380-245-5.

platby za výrobky a služby dovezené ze zahraničí, protože tyto produkty nebyly vytvořeny v domácí ekonomice. Oproti tomu se musí ale přičíst platby za exportované výrobky a služby, jež se sice v ekonomice vyrobily, ale nespotřebovaly.

Z hlediska analýz bývá HDP preferován před HNP jelikož je úzce spjatý s ukazateli, které charakterizují vývoj ekonomiky dané země, zaměstnanost, investice a mnoho dalšího.

3.5.4. Reálný a nominální produkt

Hrubý domácí produkt, který je vyjádřený v cenách běžného období, je označován jako nominální hrubý domácí produkt. Jestliže porovnáme HDP mezi jednotlivými roky s použitím cen běžného období, dochází však k otázce, zda je změna HDP způsobena změnou fyzického objemu produkce statků a služeb či změnou cen těchto statků a služeb.

Hrubý domácí produkt zachycující pouze změnu fyzického objemu produkce se nazývá jako reálný HDP. Pro jeho vyjádření se používají stálé ceny, které jsou nazývány také jako ceny výchozího nebo základního roku.

Rozdíl mezi nominálním a reálným HDP v jednotlivých letech je tedy způsoben změnou cen. Výjimkou je pouze výchozí rok, kdy reálný i nominální HDP je totožný.

Pro eliminaci cenových změn používáme takzvaný deflátor HDP, který představuje cenový index a lze jej definovat následovně:

$$\text{deflátor HDP} = \frac{\text{nominální HDP}}{\text{reálný HDP}} * 100$$

Jestliže nás zajímá vývoj ekonomiky, používáme nejčastěji meziroční tempo růstu reálného hrubého domácího produktu.

3.6. *Platební bilance*

Platební bilance vyjadřuje ekonomické transakce subjektů příslušné země se zahraničím v průběhu určitého období a zachycuje mezinárodní pohyb statků, služeb výrobních faktorů, pohledávek a závazků.

Rozlišujeme tržní bilanci představující běžný a nepřerušovaný vztah dvou platebních trhů a to dovnitř a ven ze země. Tato bilance zahrnuje také teoretickou analýzu pozorovatelnou pouze skrze její účinky, znázorněné například kurzy. Dalším rozlišením je účetní platební bilance, která znázorňuje statistický výkaz shrnující veškeré zahraniční transakce dané země během určitého období a je realizovaná podvojným účetním záznamem.

„Jednoduché pravidlo účetnictví říká, že každá transakce, která znamená platbu občany nebo institucemi sídlícími v dané zemi, je deficitní položkou v platební bilanci této země.“²³

Je také významnou ekonomickou kategorií, jež ve svém celku, výsledku a struktuře, podává specifický obraz o stavu ekonomiky a o její vnější výkonnosti, charakteru jejího rozvoje i o zaměření a úspěšnosti prováděné hospodářské politiky v dané zemi.

Bilance zemí jsou sestavovány v odlišně potřebném členění, podle účelu jejich využití. Pro potřeby hlubší ekonomické analýzy je nutná podrobnější sestava. Ty bilance, které mají téměř informativní charakter, představují pak agregované sestavy z tohoto množství položek. Jednotlivé položky je možné na základě určitých společných znaků uspořádat do několika základních skupin.

²³ DORNSBUCH, Rudiger; FISCHER, Stanley. *Makroekonomie*. První vydání. Praha: SPN a Nadace Economics, 1994. 146 s. ISBN 80-04-025556-6.

Z hlediska struktury je v platební bilanci rozlišován dvojitý pohled a to horizontální a vertikální.

3.6.1. Horizontální struktura platební bilance

„Horizontální členění odpovídá věcné struktuře a obsahuje základní položky jako je běžný účet, kapitálový účet, finanční účet, saldo chyb a opomenutí, kurzové rozdíly a změnu devizových rezerv.“²⁴

Běžný účet je sestaven z podúčtů, jako je obchodní bilance, bilance služeb, bilance výnosů a transfery.

Kapitálový účet zahrnuje toky kapitálu ze země a do země, investiční a kapitálové transakce. Jsou zde zaznamenávány veškeré transakce, které souvisejí s migrací obyvatelstva, s promíjením dluhů a s převody vlastnických práv k fixním aktivům, převody nefinančních hmotných aktiv a nehmotných práv.

Finanční účet zahrnuje transakce měnící stavů prostředků domácích subjektů vzhledem k zahraničním subjektům. Jedná se tedy o vznik, zánik a změnu finančních aktiv a pasiv vlády, dále bankovních, nebankovních a ostatních subjektů. Příjmy prostředků jsou chápány jako kapitálový import a opačně. Z časového hlediska je členěn na krátkodobý, zpravidla jeden rok, a dlouhodobý. Bývá také ještě členěn na přímé investice v zahraničí a zahraničí v tuzemsku, portfoliové investice, finanční deriváty a ostatní investice jako jsou půjčky a úvěry státního finančního a nefinančního sektoru ekonomiky.

Saldo chyb, opomenutí a kurzové rozdíly jsou často pouze odhadovány vzhledem k nutnosti udržení vyrovnané platební bilance a také k nepřesnosti řadě transakcí.

Změna devizových rezerv obsahuje všechny oficiální transakce včetně devizových rezerv, půjček od měnového fondu a jiných vlád, které financují saldo běžných a kapitálových toků. Je to bilance, která je spjatá se zásobami peněz a deviz.

²⁴ BRČÁK, Josef; SEKERKA, Bohuslav. *Makroekonomie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2010. 292 s. ISBN 978-80-7380-245-5.

V případě, že jsou předchozí bilance aktivní, dochází k tomu, že přebytek navyšuje kategorii zásob se záporným znaménkem a naopak.

3.6.2. Vertikální struktura platební bilance

Vertikální struktura platební bilance vymezuje jednotlivé sloupce a jejím základem je rozdělení všech operací do dvou skupin a to na kreditní, kde přírůstek na těchto položkách vylepšuje platební bilanci a na debetní, kde naopak přírůstek na těchto položkách zhoršuje platební bilanci.

Jako kritérium pro členění je vztah operace k devizové nabídce či poptávce. Devizovou nabídku vytváří na trhu kreditní operace a devizovou poptávku pro změnu vytváří debetní operace.

Dle vertikálního kritéria členění jsou jednotlivé základní operace rozděleny v následující tabulce:

POLOŽKA	KREDIT (+)	DEBET (-)
POHYB ZBOŽÍ	Export zboží	Import zboží
POHYB SLUŽEB	Export služeb	Import služeb
POHYB DŮCHODŮ	Import důchodů	Export důchodů
POHYB TRANSFERŮ	Import transferů	Export transferů
POHYB KAPITÁLU	Import kapitálu	Export kapitálu
DEVIZOVÉ REZERVY	Snížení devizových rezerv	Zvýšení devizových rezerv

Zdroj: ²⁵

Výše uvedené členění platební bilance lze agregovat na běžný účet platební bilance, kde hlavní prvek tvoří bilance zahraničního obchodu, a na kapitálový účet, kde zase hlavní prvek bilance tvoří kapitálové toky mezi zeměmi.

²⁵ BRČÁK, Josef; SEKERKA, Bohuslav. *Makroekonomie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2010. 292 s. ISBN 978-80-7380-245-5. *Upraveno autorem*.

V případě vzniku deficitu běžného účtu dochází k tomu, že musí být financován prodejem aktiv či případně půjčováním v zahraničí. Tyto činnosti představují, že země vykazuje přebytek kapitálové účtu. Jakýkoli deficit běžného období je tedy financován rostoucím přílivem kapitálu. Platí pak, že deficit běžného účtu spolu s čistým přílivem kapitálu je roven nule.

Pokud daná země nemá jakákoli aktiva, jež by mohla prodávat, nemá ani k dispozici žádné rezervy v zahraniční měně a nikdo není ochoten jí půjčit, musí pak dosáhnout vyrovnání na běžném účtu.

V opačném případě, kdy vznikne přebytek, může soukromý sektor využít svých příjmů v zahraniční měně ke splácení dluhů či k nákupu aktiv v zahraničí. Další možností je opět to, že centrální banka skupuje zahraniční měnu, kterou získala díky soukromému sektoru a připojuje ji ke svým devizovým rezervám.

Pokud se běžný i kapitálový účet ocitá v deficitu, dochází k tomu, že v deficitu je i pak celková platební bilance. Znamená to tedy, že rezervy centrální banky se snižují. V případě, že je jeden z účtů v přebytku a druhý zase v deficitu stejné velikosti, celková platební bilance je nulová. Nenachází se tedy ani v přebytku či deficitu.

4. POSTAVENÍ ZEMĚDĚLSTVÍ V EKONOMICE

4.1. Obecná charakteristika zemědělství

Zemědělství obecně je nedílnou součástí národního hospodářství. Slouží především k uspokojování základní existenční potřeby člověka. Jeho důležitost nespočívá jen ve výrobě potravin a ostatních zemědělských produktů, ale také v tom, že pomáhá k zachování kulturní krajiny a ekologického přístupu k životnímu prostředí. Důležité je také připomenout, že samotná zemědělská výroba se také rozhodující měrou podílí na celkovém vývoji životní úrovně společnosti.

V České republice je zemědělství chápáno jako jedno z kulturních i průmyslových odvětví. Díky přírodním podmínkám řada podniků i jednotlivců hospodaří vhodným kombinováním živočišné a rostlinné výroby, ale lze nalézt i hospodáře, kteří se výhradně specializují pouze na produkci rostlinnou.

„Na území našeho státu se pěstují všechny plodiny, které jsou charakteristické jak pro zeměpisnou, tak i pro klimatickou polohu. Jedná se o většinu druhu obilovin, jako pšenice, ječmen, žito, oves, kukuřice, dále o cukrovou řepu, brambory, olejniny, chmel, ovoce, zeleninu a vinnou révu. V živočišné výrobě se pak v České republice chová především skot, a to kvůli mléku i masu, prasata a drůbež. Je zde také velice rozsáhlá síť v oblasti chovných rybníků, zabývající se chovem kaprů.“²⁶

„Zemědělská výroba je na území České republiky rozdělena do několika rajonů. Již za dob Rakouska – Uherska se pomalu začínala hodnotit kvalita půd. K prvnímu vytyčení a zároveň uzákonění zemědělských oblastí došlo v roce 1959. Toto rozdělení bylo velice klíčové i pro výpočet zemědělské daně.“²⁷

²⁶ KOHOUT, Václav a kolektiv. *Zemědělské soustavy*. Praha: Česká zemědělská univerzita v Praze, 2002. *Zemědělské soustavy*, s. 5-39.

²⁷ JANČÁK, Vít; GÖTZ, Antonín. *Územní diferenciacie českého zemědělství a její vývoj*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 1997. 81 s. ISBN 80-86561-19-4.

V 70. letech pak došlo ke zmapování a podrobnému popsání půdního fondu, tehdy ještě v Československu a spolu se změnami v organizaci zemědělství a přidružených odvětvích po roce 1989, tedy po pádu komunistického řízení, došlo k vytyčení nových zemědělských výrobních oblastí.

„Jedná se o oblasti zahrnující stanovištní agroekologické a ekonomické charakteristiky. Celkově se jedná o pět výrobních oblastí a to o kukuřičnou, řepašskou, obilnářskou, bramborářskou a píceňářskou, které se dále dělí ještě na 21 podoblastí.“²⁸

Zvýšil se také podíl samostatně hospodařících rolníků a jiných individuálních podnikatelských subjektů.

„V současnosti celková výměra obhospodařované zemědělské půdy v České republice činí 3.546 tisíc hektarů a z toho tvoří 2.574 tisíc hektarů orná půda.“²⁹

4.2. Postavení zemědělství v rámci národního hospodářství

Jak již bylo v předchozí podkapitole zmíněno lze zemědělství charakterizovat jako odvětví, jež prošlo od roku 1989 poměrně bouřlivým vývojem. K pozitivním výsledkům je možné kupříkladu zařadit transformaci agrárního sektoru, rychlou privatizaci státních podniků či poměrně výrazný nárůst produktivity práce. Objevily se i problémy a některé z nich přetrvávají ještě v dnešní době. K několika významným problémům patří jistě kapitálová výnosnost zemědělské prvovýroby, trvalý nedostatek kapitálu v zemědělství, a s tím i spojená platební disciplína v rámci celé vertikály, dále ještě podpora a ochrana zemědělského trhu.

Jako základní charakteristika zemědělství bývá uváděna posouzením podílu odvětví na HDP. Čím je tento ukazatel nižší, tím je země pokládána za hospodářsky vyspělejší, její obyvatelé tráví méně času obstaráváním prostředků pro svoji výživu. Toto pojetí bude více rozebráno v kapitole sedm.

²⁸ BÍČÍK, Ivan; JANČÁK, Vít. *Transformační procesy v českém zemědělství po roce 1990*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2005. 103 s. ISBN 80-86561-19-4.

²⁹ Statistické a demografické údaje jsou čerpány z ČSÚ (www.czso.cz)

Zemědělství tedy představuje významný sektor národního hospodářství, jehož produkty jsou využívány ke končené spotřebě.

Postavení zemědělství v národním hospodářství je především dáno stupněm zjištění výživy obyvatelstva, účasti na zahraničním obchodě, využitím vztahů k ostatním odvětvím, podílem na tvorbě společenského a národního produktu a též také podílem obyvatelstva zaměstnaného v zemědělství.

Na rozdíl od jiných odvětví proběhly v zemědělství poměrně výrazné majetkové změny. Došlo k nim díky počtu a objemu vráceného majetku, kdy v důsledku restitucí, zrušení nájmu nebo vystoupení členů ze zemědělských družstev začaly vznikat zemědělské farmy soukromých zemědělců.

Změny v postavení zemědělství se projevovaly zejména tedy v roce 1989, kdy došlo k převratu, dále v roce 1993, ve kterém se Česká republika osamostatnila od Slovenské republiky, a dalším významným prvkem byl vstup do Evropské unie v roce 2004.

Ekonomické ukazatele zajisté nejvíce vypovídají o stavu v zemědělství. K základní charakteristice úspěšnosti daného odvětví patří hrubá zemědělská produkce.

4.2.1. Agrárněpolitické zásahy státu v zemědělství

Síla a druh státních zásahu do agrárního sektoru změnil ve směru výraznější liberalizace. V tomto směru se však úloha státu nesnižuje, ale pouze přetváří své dosavadní strukturální zaměření.

„Hospodářský řád v agrárním sektoru, tj. pojetí zemědělství, vytváří právní a institucionální pomoc pro aktivitu v rámci privátních ekonomických subjektů,

pro jejich směnné vztahy na trzích a také pro možnosti zásahu státu do hospodářských procesů.“³⁰

4.2.2. Nestabilita zemědělských cen

Z časového hlediska je zemědělsko-potravinářský trh charakterizován různou odezvou výrobků i spotřebitelů potravinářské produkce na příslušné tržní signály. Poptávka po potravinách je velice závislá na cenách, jež se vztahují k danému období. Samotný spotřebitel pak zpravidla reaguje na cenu neprodleně po jejím zjištění.

„Fixní charakter mnoha výrobních faktorů v zemědělství, zejména půdy a částečně také pracovních sil, a charakter výroby způsobují, že zemědělci nejsou schopni adekvátně reagovat na změnu v cenách zemědělských produktů i výrobních vstupů do zemědělství. Tyto vlivy, jejichž odrazem je neelastická nabídka zemědělských výrobků, spolu s nepružností poptávky po většině zemědělských produktů i výrobních vstupů, vedou k vysoké fluktuaci cen zemědělských produktů, jež způsobuje fluktuaci příjmů farmářů a tím i snížení jejich blahobytu.“³¹

³⁰ SVATOŠ, Miroslav a kolektiv. *Ekonomika zemědělství a evropská integrace*. Praha: Česká zemědělská univerzita v Praze, s. 82. ISBN 80-213-0439-1.

³¹ GREGA, Libor. *Ekonomická opodstatněnost podpory zemědělství*. 1. vydání. Brno: Mendelova zemědělská a lesnická univerzita, 2005. s. 20. ISBN 80-7157-829-0.

5. VÝVOJ HDP V ČESKÉ REPUBLICE

5.1. Vývoj HDP v letech

V podkapitole 3.5.1. již bylo vysvětleno, co pojem HDP zahrnuje. Ve stručnosti HDP neboli hrubý domácí produkt je peněžním vyjádřením celkové hodnoty statků a služeb nově vytvořených v daném období na určitém území.

„Bývá definován, respektive vypočítán třemi možnými způsoby a to výrobní, výdajovou a důchodovou metodou.“³²

5.1.1. Vývoj HDP výrobní metodou

„Hrubý domácí produkt se výrobní metodou počítá jako součet hrubé přidané hodnoty jednotlivých institucionálních sektorů nebo odvětví a čistých daní na produkty, jež nejsou rozvrženy do sektorů a odvětví.“³³

Jedná se také o vyrovnávací položku účtu výroby za národní hospodářství celkem, kde na straně zdrojů je zachycována produkce a na straně užití zase mezispotřeba. Rozdílem mezi produkcí a mezispotřebou je hrubá přidaná hodnota. V důsledku toho, že produkce je oceňována v základních cenách a užití zase v kupních cenách, strana zdrojů za národní hospodářství celkem je doplněna o snížené dotace na výrobky.

Pro srovnání u výpočtu HDP výrobní metodou, si uvedeme jeho vývoj, jak ve stálých, tak i v běžných cenách.

Jako první si tento vývoj zobrazíme ve stálých cenách a to za období od roku 2000 do roku 2009:

^{32, 33} Statistické a demografické údaje pocházejí z ČSÚ (www.apl.czso.cz).

V miliónech Kč

NÁZEV	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
<i>Produkce</i>	5.152.995	5.771.729	6.056.851	6.341.921	6.820.328	7.435.988	8.220.037	9.062.751	9.534.050	8.906.822
<i>Mezispotřeba</i>	3.201.366	3.738.298	3.870.469	4.036.349	4.372.407	4.740.210	5.341.730	5.983.618	6.249.478	5.736.087
<i>Hrubá příd. hodnota</i>	1.951.629	2.033.431	2.186.382	2.305.572	2.447.921	2.695.778	2.878.307	3.079.133	3.284.572	3.170.735
<i>Daně z produktů</i>	230.496	241.820	237.610	278.359	281.181	332.078	343.507	376.142	372.684	409.027
<i>Dotace na produkty</i>	-25.423	-32.308	-27.160	-30.723	-36.418	-35.304	-34.815	-35.342	-34.691	-43.823
HDP	2.156.702	2.242.943	2.396.832	2.553.208	2.692.684	2.992.552	3.186.999	3.419.933	3.622.565	3.535.939

Zdroj: ³⁴

V následující tabulce je pak naopak zobrazen vývoj HDP výrobní metodou v běžných cenách a to v letech 2000 až 2009:

V miliónech Kč

NÁZEV	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
<i>Produkce</i>	5.378.966	5.874.003	6.033.167	6.358.402	7.059.075	7.437.007	8.318.746	9.233.571	9.672.190	8.781.438
<i>Mezispotřeba</i>	3.395.520	3.741.635	3.793.085	4.042.347	4.529.397	4.761.747	5.411.086	6.055.560	6.350.817	5.523.486
<i>Hrubá příd. hodnota</i>	1.983.446	2.132.368	2.240.082	2.343.055	2.529.678	2.675.260	2.907.660	3.178.011	3.321.373	3.257.952
<i>Daně z produktů</i>	234.163	244.938	253.575	271.743	319.149	340.805	349.448	392.394	404.157	409.976
<i>Dotace na produkty</i>	-28.440	-25.092	-29.225	-37.688	-34.065	-32.203	-34.739	-34.945	-36.533	-42.063
HDP	2.189.169	2.352.214	2.464.432	2.577.110	2.814.762	2.983.862	3.222.369	3.535.460	3.688.997	3.625.865

Zdroj: ³⁵

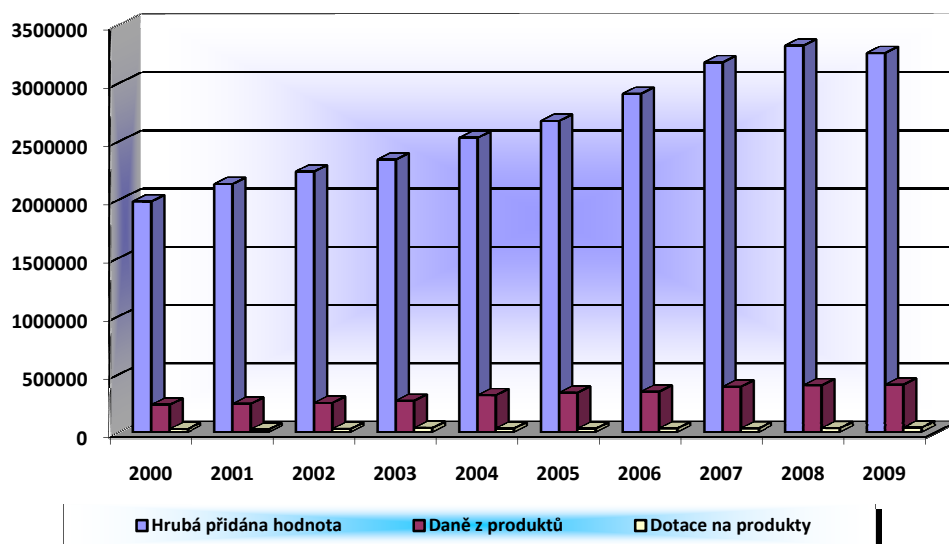
Jak již bylo výše uvedeno, HDP výrobní metodou získáme tak, že sečteme hrubou přidanou hodnotu spolu s daněmi z produktů a zároveň odečteme dotace na produkty.

Z obou tabulek vyplývá, že u stejné metody, která je vypočítána výrobní metodou, dochází k výkyvům a to díky rozdílu použití stálých nebo běžných cen.

Pro přesnější analyzování vývoje HDP se budeme více zabírat cenami běžnými.

^{34, 35} ČSÚ: (www.apl.czso.cz), údaje jsou platné od roku 2000 do roku 2009.

Uved'me si vývoj ukazatelů, jež jsou zobrazeny v běžných cenách, na následujícím grafu v příslušných letech:

Zdroj: ³⁶

U HDP vypočítaného výrobní metodou představuje největší podíl hrubá přidaná hodnota, která dosahovala největšího podílu v roce 2008, kdy činila 3.178.011 miliónů Kč. Vývoj tohoto ukazatele měl do roku 2008 vzestupnou tendenci, avšak v roce 2009 došlo k jeho poklesu přibližně o 63.421 miliónů Kč oproti roku minulému. Daně z produktů i dotace na produkty dosahovaly největšího podílu v roce 2009, kdy zmiňované daně z produktů činili 409.976 miliónů Kč a dotace na produkty 42.063 miliónů Kč. Oba tyto ukazatele měly za celé uvedené období růstový trend.

5.1.1.1. Vývoj produkce podle odvětví v běžných cenách

V následující tabulce je pro představu znázorněn vývoj produkce v příslušných odvětvích od roku 2000 do roku 2009:

V miliónech Kč

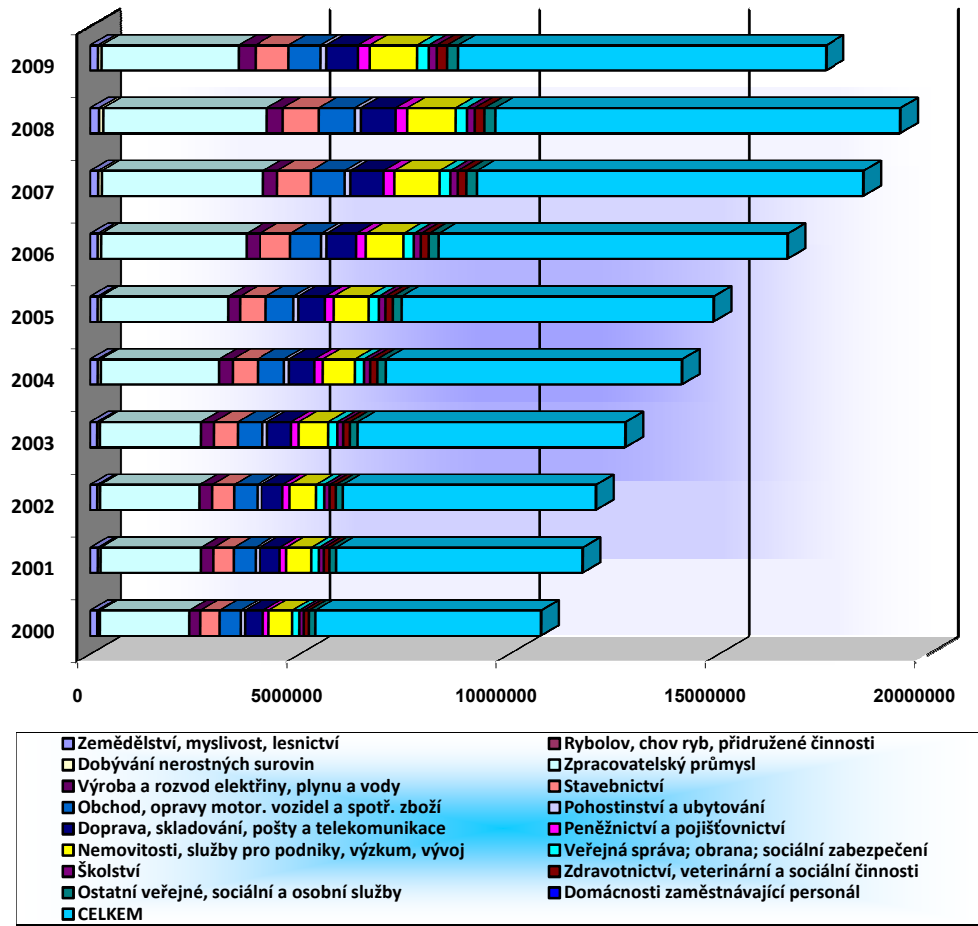
OKEČ	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------

Zemědělství, myšlivost, lesnictví	174.757	187.479	173.775	171.613	185.280	183.068	184.001	196.247	216.779	190.844
Rybolov, chov ryb	1.574	1.539	1.690	1.785	1.767	1.562	1.992	1.343	1.307	1.096
Dobývání ner. surovin	60.463	64.613	66.078	64.147	72.753	75.826	80.708	87.062	100.054	85.107
Zpracovatels -ký průmysl	2.119.831	2.379.653	2.357.003	2.396.941	2.803.815	3.020.880	3.452.899	3.842.788	3.899.153	3.255.556
Výroba a rozvod el., vody, plynu	260.428	294.734	300.760	307.326	328.279	283.554	327.116	336.739	381.552	401.304
Stavebnictví	458.507	485.563	523.991	570.180	595.924	625.544	726.686	807.635	860.876	801.533
Obchod, opr. motor. vozide l a spotř. zboží	503.879	522.375	555.110	600.129	639.352	662.231	741.423	805.340	859.869	765.300
Pohostinství a ubytování	103.540	105.020	104.753	112.471	119.679	119.282	127.544	135.759	145.837	138.108
Dopava, sklad., pošty a telekom.	439.961	483.105	506.930	571.691	607.748	632.919	707.512	791.062	826.387	755.340
Peněžnictví a pojišťovnictví	136.764	157.328	171.252	183.379	199.448	211.428	229.649	258.807	276.886	281.152
Nemovitosti, výzkum a vývoj	564.770	600.177	632.092	704.428	767.172	833.694	899.300	1.079.188	1.155.606	1.129.464
Veř. Správ, obrana a soc. zabezpečení	171.950	180.873	198.181	218.797	218.534	243.519	246.569	255.961	270.853	278.514
Školství	105.898	117.656	126.032	140.032	146.257	155.867	167.672	177.179	184.554	191.093
Zdravotnictví , veřer. a soc. činnosti	122.152	134.399	149.132	159.301	170.872	177.186	189.576	205.332	230.326	247.008
Ost. veřejné, sociální a os. služby	154.242	159.143	166.065	182.811	201.772	210.012	235.605	252.689	261.722	259.397
Domácnosti zaměstnáva- jící personál	250	256	323	371	423	435	494	440	429	622
CELKEM	5.378.966	5.874.003	6.033.167	6.385.042	7.059.075	7.437.007	8.318.746	9.233.571	9.672.190	8.781.438

Zdroj: ³⁷

³⁷ ČSÚ (apl.czso.cz), údaje jsou platné od roku 2000 do roku 2009 (data za rok 2010 nebyla k dispozici).
Upraveno autorem.

Zobrazme si tento vývoj produkce ještě v grafickém vyjádření:

Zdroj: ³⁸

Z grafu vyplývá, že největší podíl na produkci má zpracovatelský průmysl. Druhý největší podíl v produkci představují nemovitosti, služby pro podniky, výzkum, vývoj a třetí největší podíl pak stavebnictví. Celková produkce měla vzestupnou tendenci do roku 2008, kdy dosahovala částky 9.672.190 miliónů Kč. V roce 2009 však došlo k poklesu celkové produkce a to o 890.752 miliónů Kč, kdy z celkové produkce tvořil zpracovatelský průmysl 37,07 %, nemovitosti, služby pro podniky, výzkum a vývoj 12,86 % a stavebnictví 9,12 %.

³⁸ Všechny statistické údaje jsou čerpány z ČSÚ (www.apl.czso.cz).

5.1.2. Vývoj HDP výdajovou metodou

Hrubý domácí produkt se výdajovou metodou počítá jako součet konečného užití výrobků a služeb rezidentskými jednotkami a salda vývozu a dovozu výrobků a služeb. Skutečná konečná spotřeba je pak odvozena prostřednictvím naturálních sociálních transferů od výdajů na konečnou spotřebu domácností, vlády a neziskových institucí, které slouží domácnostem.

„Tvorba hrubého kapitálu se dělí na tvorbu hrubého fixního kapitálu, změnu v zásobách a na čisté pořízení cenností.“³⁹

Vývoj HDP výdajovou metodou v běžných cenách v letech 2000 až 2009 je znázorněn v následující tabulce:

V miliónech Kč

NÁZEV	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Výdaje na konečnou spotřebu	1.610.873	1.716.893	1.811.849	1.935.645	2.038.479	2.122.944	2.248.789	2.404.583	2.587.364	2.635.883
Domácnosti	1.134.714	1.206.935	1.248.084	1.317.440	1.399.200	1.442.699	1.537.240	1.659.552	1.804.202	1.804.334
Vládní instituce	460.933	496.667	549.494	603.175	621.586	658.458	686.984	717.040	752.825	798.957
NISD	14.526	13.381	14.271	15.030	17.693	21.787	24.565	27.991	30.337	32.592
Tvorba hrubého kapitálu	645.116	694.045	703.957	700.262	774.369	766.207	863.242	955.077	933.641	788.489
Tvorba hrub. fix. kap.	612.469	659.288	677.787	687.468	727.182	741.894	796.313	890.280	883.176	814.039
Změna zásob	29.740	32.499	22.360	7.430	43.903	21.422	64.051	61.350	46.983	-29.207
Čisté pořízení cenností	2.907	2.258	3.810	5.364	3.284	2.891	2.878	3.447	3.482	3.657
Hrubé dom. konečné výdaje	2.255.289	2.411.028	2.515.806	2.635.907	2.812.848	2.889.151	3.112.031	3.359.660	3.521.005	3.424.372

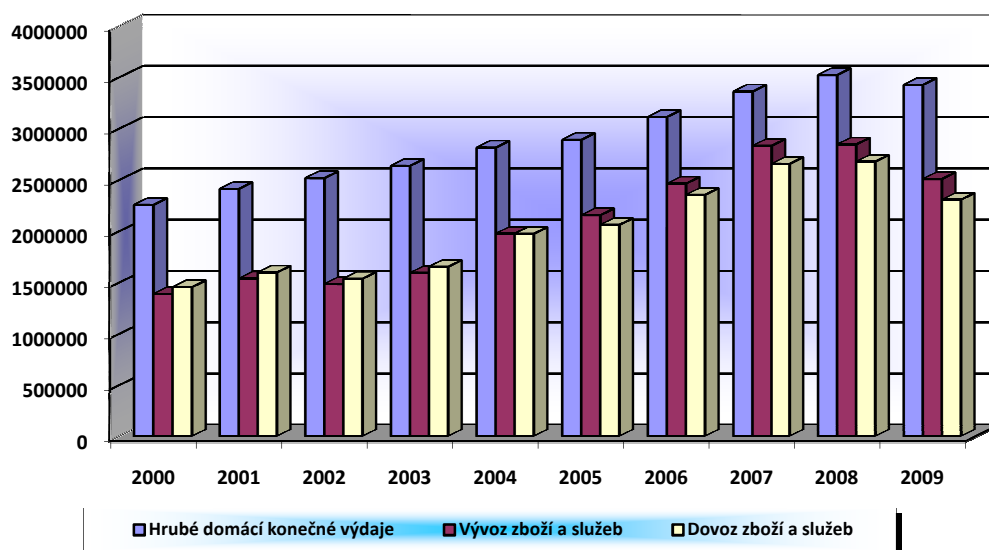
³⁹ Všechny statistické údaje jsou čerpány z ČSÚ (www.apl.czso.cz).

Vývoz zboží a služeb	1.387.370	1.537.208	1.484.101	1.592.168	1.974.526	2.154.645	2.462.445	2.830.305	2.843.973	2.506.983
Dovoz zboží a služeb	1.453.490	1.596.022	1.535.475	1.650.965	1.972.612	2.059.934	2.352.104	2.654.505	2.675.981	2.305.490
Saldo vývozu a dovozu	-66.120	-58.814	-51.374	-58.797	1.914	94.711	110.338	175.800	167.992	201.493
HDP	2.189.169	2.352.214	2.464.432	2.577.110	2.814.762	2.983.862	3.222.369	3.535.460	3.688.997	3.625.865

Zdroj: ⁴⁰

Z výše uvedeného vyplývá, že HDP výdajovou metodou je spočítán jako součet hrubých domácích konečných výdajů spolu se saldem vývozu a dovozu zboží a služeb. Toto saldo je získáno odečtením dovozu od vývozu zboží a služeb.

Uvedme si pak vývoj těchto ukazatelů v letech 2000 až 2009 v následujícím grafickém vyjádření:

Zdroj: ⁴¹

⁴⁰ ČSÚ (apl.czso.cz), údaje jsou platné od roku 2000 do roku 2009 (data za rok 2010 nebyla k dispozici).
Upraveno autorem.

⁴¹ ČSÚ: (www.apl.czso.cz), údaje jsou platné od roku 2000 do roku 2009. Upraveno autorem.

Z uvedeného grafu vyplývá, že největší podíl u HDP, jež je vypočítán výdajovou metodou, mají hrubé domácí konečné výdaje. Ty do roku 2008 měly vzestupnou tendenci, kdy dosahovaly 3.521.005 miliard Kč. V roce 2009 však již vývoj tohoto ukazatele měl sestupnou tendenci, kdy oproti minulému roku klesly o 96.633 miliard Kč. Vývoz i dovoz zboží dosahoval největšího podílu na HDP v roce 2008, kdy vývoz činil 2.843.973 miliard Kč a dovoz 2.675.981 miliard Kč. Dovoz zboží a služeb převyšoval do roku 2003 nad vývozem, avšak od roku 2004 došlo již k opačnému trendu, kdy vývoz převyšoval dovoz. Tento vývoj lze přisoudit vstupu České republiky do Evropské unie, kdy se českým firmám otevřel nový a větší trh.

5.1.2.1. Výdaje vlády na konečnou spotřebu

V následující tabulce si uvedeme některé ukazatele ve vývoji u výdajů vlády na konečnou spotřebu v běžných cenách:

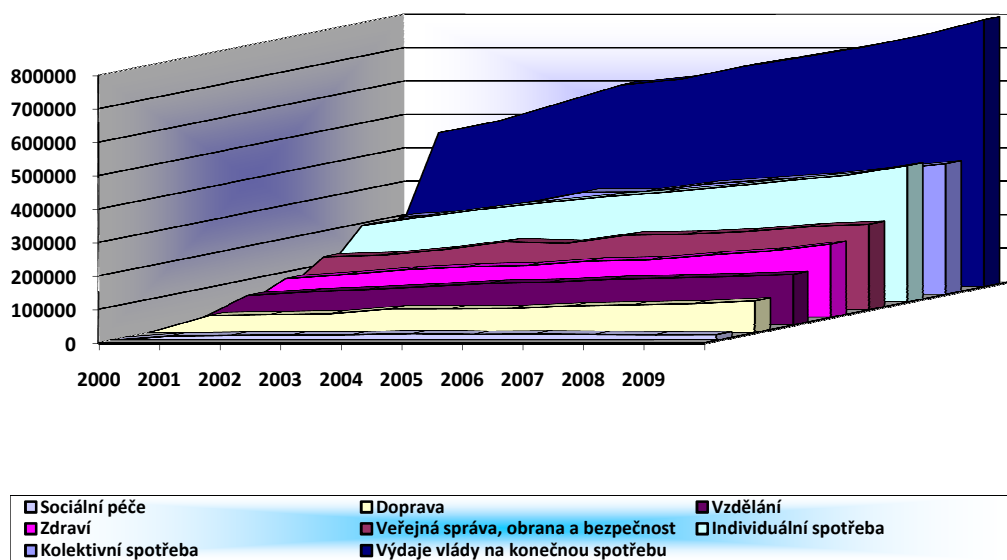
V miliónech Kč

Název	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Výdaje vlády na konečnou spotřebu	460.933	496.667	549.494	603.175	621.586	658.458	686.984	717.040	752.825	798.957
Individuální spotřeba	228.868	254.923	278.316	297.575	315.212	328.775	344.820	363.191	379.641	408.062
Zdraví	115.892	128.328	142.952	151.438	155.605	168.586	172.261	186.964	198.865	219.095
Vzdělání	88.178	99.261	106.300	115.354	124.944	128.446	136.841	141.145	145.367	151.547
Sociální péče	13.325	14.932	16.054	16.945	20.048	17.756	18.619	17.573	16.825	17.218
Kolektivní spotřeba	232.065	241.744	271.178	305.600	306.374	329.683	342.164	353.849	373.184	390.895
Veř. správa, obrana a bezpečnost	158.255	163.557	180.421	203.674	198.423	223.489	226.211	234.469	248.391	255.596
Doprava	51.381	53.939	56.627	71.354	71.673	72.589	80.270	83.377	87.014	95.333

Zdroj: ⁴²

^{42, 42} ČSÚ (www.apl.czso.cz), údaje jsou platné od roku 2000 do roku 2009. Upraveno autorem.

V grafickém znázornění bude vývoj těchto výdajů vlády znázorněn takto:

Zdroj: ⁴³

Téměř všechny z uvedených ukazatelů zobrazující výdaje vlády na konečnou spotřebu v běžných cenách měli za uvedené období růstový trend. Pouze u výdajů na sociální péči docházelo k růstu i poklesu ve výdajích. Celkově však od roku 2000 do roku 2009 došlo k největšímu nárůstu u výdajů vlády na konečnou spotřebu a to o 337.964 miliónů Kč. Dále pak u výdajů na individuální spotřebu došlo k nárůstu o 179.194 miliónů Kč, u výdajů na kolektivní spotřebu o 158.830 miliónů Kč, u výdajů na zdraví o 103.203 miliónů Kč, u veřejné správy, obrany a bezpečnosti o 97.341 miliónů Kč, u vzdělání o 63.369 miliónů Kč a u sociální péče o 3.983 miliónů Kč.

5.1.3. Vývoj HDP důchodovou metodou

Hrubý domácí produkt je důchodovou metodou počítán jako součet prvotních nákladů za národní hospodářství celkem. Obsahuje náhrady zaměstnancům, daně z výroby a dovozu snížených o dotace, hrubého provozního přebytku a smíšeného důchodu, respektive čistý provozní přbytek, smíšený důchod a spotřebu fixního kapitálu.

Vývoj HDP důchodovou metodou v běžných cenách, a to v letech 2000 až 2009, je znázorněn v následující tabulce:

V miliónech Kč

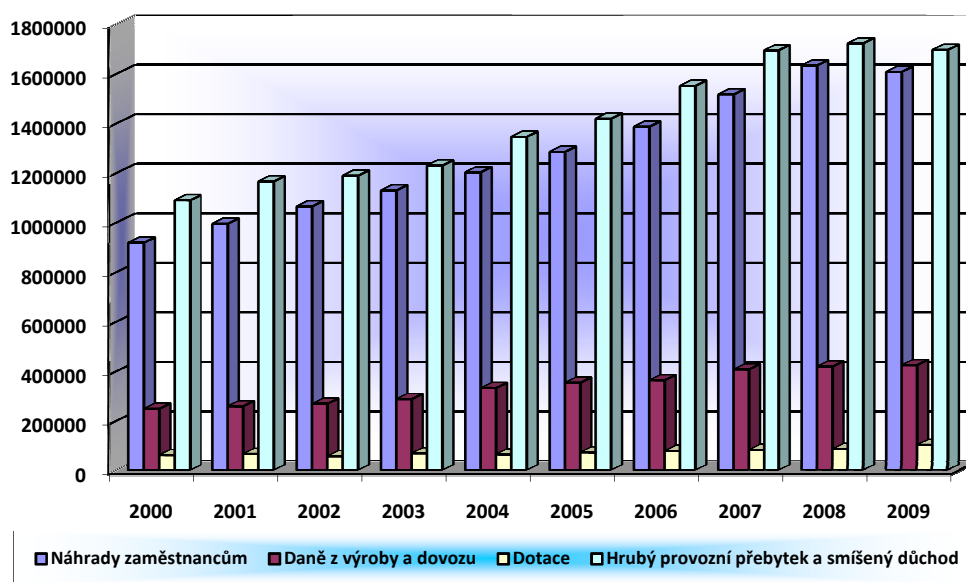
NÁZEV	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Náhrady zaměstnan.	917.939	994.681	1.064.404	1.128.979	1.202.209	1.284.672	1.386.215	1.516.305	1.633.469	1.607.525
Mzdy a platy	693.577	754.837	804.769	853.345	907.318	970.061	1.046.980	1.144.983	1.244.553	1.244.175
Sociální příspěvky zaměstnan.	224.362	239.844	259.635	275.634	294.891	314.611	339.235	371.322	388.916	363.350
Čisté daně z výroby a z dovozu	186.908	192.595	211.465	218.729	267.233	280.787	285.353	324.831	333.090	322.327
Daně z výroby a dovozu	247.881	257.990	268.028	286.929	331.406	352.774	362.944	406.593	418.193	423.855
Dotace	-60.973	-65.395	-56.563	-68.200	-64.173	-71.987	-77.591	-81.762	-85.103	-101.528
Hrubý prov. přbytek a smíš. důchod	1.084.322	1.164.938	1.188.563	1.229.402	1.345.320	1.418.403	1.550.801	1.694.324	1.722.438	1.696.013
Spotřeba fixního kapitálu	451.454	477.428	491.562	508.676	537.528	553.824	576.324	611.231	639.034	654.553
Čistý provoz. přbytek a smíš. důchod	632.868	687.510	697.001	720.726	807.792	864.579	974.477	1.083.093	1.083.404	1.041.460

HDP	2.189.169	2.352.214	2.464.432	2.577.110	2.814.762	2.983.862	3.222.369	3.535.460	3.688.997	3.625.865
------------	-----------	-----------	-----------	-----------	-----------	-----------	-----------	-----------	-----------	-----------

Zdroj: ⁴⁴

HDP důchodovou metodou je tedy získán jako součet náhrad zaměstnancům, daní z výroby a dovozu, hrubým provozním přebytkem a smíšeným důchodem a zároveň snížením o dotace.

Vývoj těchto ukazatelů za období 2000 až 2009 si opět vyjádříme na následujícím grafu:

Zdroj: ⁴⁵

Z grafu i tabulky vyplývá, že dva výrazné podíly na HDP vypočítaném důchodovou metodou mají hrubý provozní přebytek se smíšeným důchodem a náhrady zaměstnancům. Oba tyto ukazatele měly růstový trend do roku 2008, kdy hrubý provozní přebytek se smíšeným důchodem činil částku 1.722.438 miliónů Kč a náhrady zaměstnancům 1.607.525 miliónů Kč. O rok později došlo u obou ukazatelů ke snížení

⁴⁴ ČSÚ (www.apl.czso.cz), údaje jsou platné od roku 2000 do roku 2009. *Upraveno autorem.*

⁴⁵ ČSÚ: (www.apl.czso.cz), údaje jsou platné od roku 2000 do roku 2009. *Upraveno autorem.*

tohoto podílu. Jak daně z výroby a dovozu, tak i dotace měli po celé sledované období rostoucí tendenci.

5.1.3.1. Vývoj obyvatelstva a zaměstnanosti

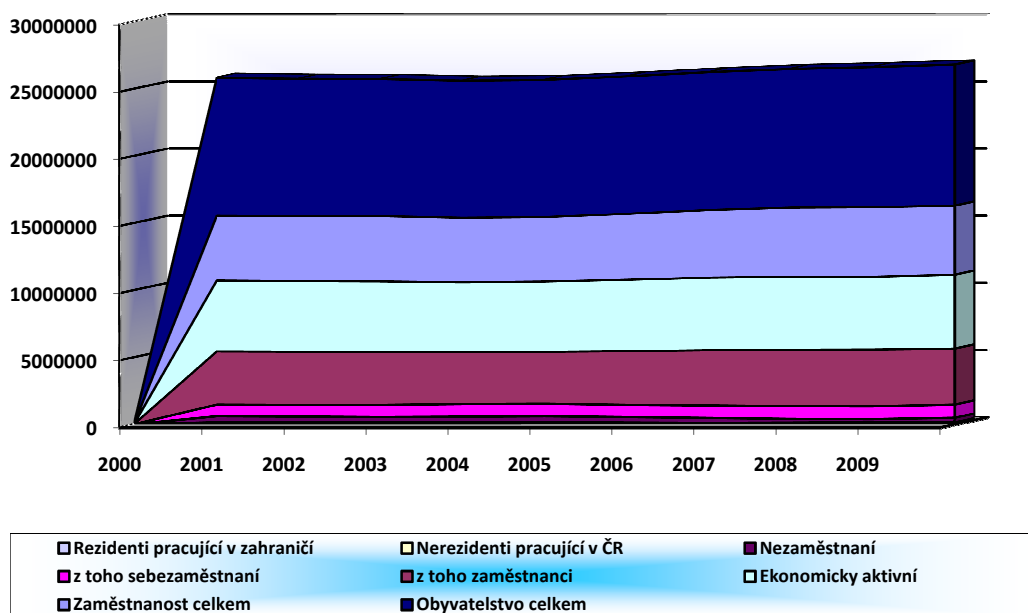
V následující tabulce je znázorněn vývoj obyvatelstva a zaměstnanosti v letech 2000 až 2009:

Název	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
<i>Ekonomicky aktivní</i>	5.279.623	5.255.731	5.240.927	5.206.847	5.230.154	5.319.926	5.410.024	5.431.616	5.416.217	5.502.006
<i>Nezaměstnaní</i>	454.511	418.266	374.149	399.147	425.877	410.154	371.293	276.325	229.833	352.190
<i>Zaměstnanost celkem</i>	4.825.112	4.837.465	4.866.778	4.807.700	4.804.277	4.909.772	5.038.731	5.155.291	5.186.384	5.149.816
<i>Z toho zaměstnanci</i>	3.967.689	3.973.552	3.961.379	3.865.421	3.874.965	4.002.485	4.111.011	4.210.911	4.233.814	4.171.925
<i>Z toho sebezaměstnaní</i>	857.423	863.913	905.399	942.279	929.312	907.287	927.720	944.380	952.571	977.891
<i>Nerezidenti pracující v ČR</i>	132.932	141.060	143.453	140.655	155.995	105.452	76.352	96.164	128.460	107.827
<i>Rezidenti pracující v zahraničí</i>	17.581	15.562	19.484	24.909	19.901	23.606	26.743	27.615	26.483	25.822
Obyvatelstvo celkem	10272503	10224192	10200774	10201651	10206923	10234092	10266646	10322689	10429692	10506813

Zdroj: ⁴⁶

⁴⁶ ČSÚ (apl.czso.cz), údaje jsou platné od roku 2000 do roku 2009 (data za rok 2010 nebyla k dispozici).
Upraveno autorem.

Vývoj ve změnách obyvatelstva, zaměstnanosti a nezaměstnanosti si opět znázorníme i v grafickém vyjádření:

Zdroj: ⁴⁷

Z předchozí tabulky i grafu vyplývá, že celkový počet obyvatelstva za posledních deset let mírně stoupl. Z původního počtu 10.272.503 osob v roce 2000 došlo ke zvýšení počtu obyvatelstva za zmiňované období v České republice o 234.310 osob na 10.506.813 osob.

Ekonomicky aktivní obyvatelstvo tvoří téměř polovinu obyvatelstva celkem. Nezaměstnanost měla od roku 2000 do roku 2008 klesající tendenci, v roce 2008 byla dokonce nejnižší. Z původních nezaměstnaných 454.511 osob v roce 2000 činila nezaměstnanost v roce 2008 pouhých 229.833 osob, snížila se tedy o rekordních 224.678 osob. V roce 2009 však opět došlo k navýšení nezaměstnaných a to o více než polovinu z původní nezaměstnanosti v roce 2008 na 352.190 osob. Tento jev lze přisuzovat vzniklé hospodářské krizi, díky níž docházelo k výraznému propouštění.

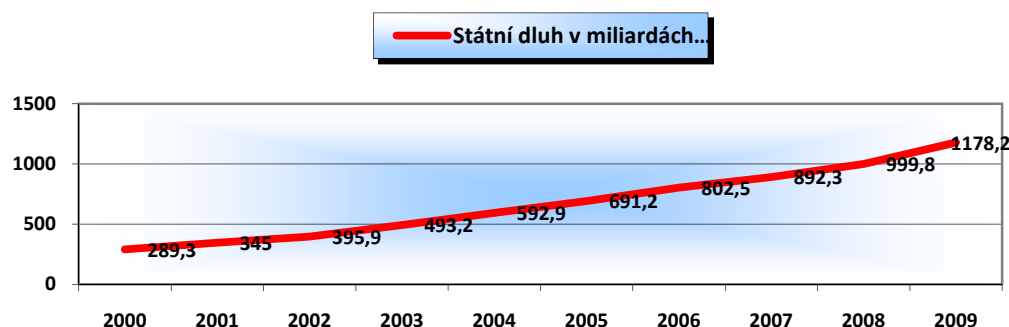
⁴⁷ ČSÚ (www.apl.czso.cz), údaje jsou platné od roku 2000 do roku 2009. Upraveno autorem.

Počet nerezidentů pracujících v České republice od roku 2000 do roku 2009 značně poklesl. Jeho vývoj však byl různorodý. Z původních 132.932 nerezidentů do roku 2004 měl rostoucí tendenci, kdy v tomto roce byl nejvyšší počet nerezidentů a to 155.995 osob. Po tomto roce však došlo k poklesovému trendu, kdy v roce 2007 byl pro změnu nejnižší počet nerezidentů a to 96.164 osob. V roce 2008 došlo opět k nárůstu o 32.296 nerezidentů a v roce 2009 zase k poklesu, kdy počet nerezidentů pracujících na našem území činil 107.827 osob. Počet rezidentů pracujících v zahraničí od roku 2000 do roku 2009 stoupl o 8.241 osob. Vývojový trend byl opět různorodý. Počet rezidentů pracujících v zahraničí rostl do roku 2004, kdy z původních 17.581 osob z roku 2000 vzrostl na 24.909. Poté došlo opět k poklesu i růstu a v roce 2009 pracovalo v zahraničí 25.822 rezidentů.

5.2. Státní dluh

Státní dluh je tvořen souhrnem státních finančních pasiv, jako jsou například závazky státu vzniklé za státem přijatých finančních půjček, úvěrů od bank a z vydaných státních cenných dluhopisů a podobně.

Pro znázornění si uvedme na následujícím grafu vývoj státního dluhu od roku 2000 do roku 2009:

Zdroj: ⁴⁸

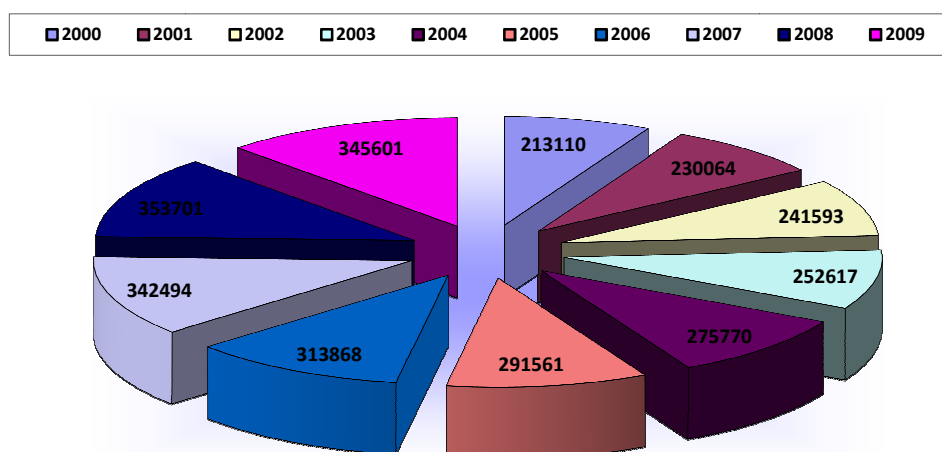
⁴⁸ ČSÚ (www.apl.czso.cz), údaje jsou platné od roku 2000 do roku 2009. Upraveno autorem.

Zajímavé je, že v roce 2000 činil státní dluh 289,3 miliard Kč, což představovalo 13,2 % podílu k objemu hrubého domácího produktu a v roce 2009 již tento státní dluh stoupl na částku 1.178,2 miliard Kč a představoval tak již i 32,5 % podílu k objemu hrubého domácího produktu.

6. POROVNÁNÍ ČESKÉHO HDP S EVROPSKÝMI ZEMĚMI

Co pojem hrubý domácí produkt bylo vysvětleno již v předchozích kapitolách. Důležité je ale zmínit, že v mezinárodním měřítku vyspělosti země, se často používá také pojem HDP na 1 obyvatele. Produkt je v podstatě toková veličina vyjadřující se v penězích za určité období. Na rozdíl však od bohatství představující stav, hrubý domácí produkt představuje přírůstek bohatství.

V následujícím grafu si zobrazíme vývoj hrubého domácího produktu na jednoho obyvatele v České republice uvedených v Kč a běžných cenách:

Zdroj: ⁴⁹

Z předchozího grafu vyplývá, že HDP na jednoho obyvatele v České republice měl za sledované období růstovou tendenci. Největšího podílu však dosahoval v roce 2008, kdy představoval 353.701 Kč na jednoho obyvatele. V roce 2009 však již sice

⁴⁹ ČSÚ (www.apl.czso.cz), údaje jsou platné od roku 2000 do roku 2009. *Upraveno autorem.*

došlo k poklesu na hodnotu 345.601 Kč na jednoho obyvatele, avšak stále dosahoval větších hodnot než v předposledním sledovaném roce.

Evropský srovnávací program (ECP) poskytuje věcně srovnatelné údaje o hrubém domácím produktu a také o složkách výdajů na jeho užití. K dalšímu výstupu pak patří i cenová porovnání za vybrané skupiny výrobků a služeb. V současnosti se Evropského srovnávacího programu účastní sedmatřicet zemí. Sedmadvacet z nich jsou členskými zeměmi Evropské unie, tři jsou země kandidátské (Chorvatsko, Makedonie a Turecko), další tři jsou členské země EFTA (Island, Norsko a Švýcarsko) a čtyři další jsou země Západního Balkánu (Albánie, Bosna a Hercegovina, Černá Hora a Srbsko). Všechny tyto země jsou pak navzájem multilaterálně porovnány a jejich srovnání je prováděno každoročně. Tento projekt je organizačně a územně rozdělen do čtyř oblastí a to severní, západní, jižní a východní. Práce v těchto skupinách jsou vypracovány pod vedením Finska, Holandska, Portugalska a Rakouska. Na Stránkách Eurostatu, jež jsou veřejně přístupné, pak najdeme i srovnání i za Japonsko a Spojené státy, i když jsou zahrnuté v OECD.

Česká republika se v mezinárodních srovnáních objevuje od roku 1993, kdy došlo k porovnání České republiky se zeměmi Evropské unie na základě bilaterálního srovnání s Rakouskem. Od roku 1996 pak již došlo k multilaterálnímu srovnání České republiky s ostatními zeměmi a od roku 1999 se pak každoročně účastní multilaterálního srovnání se zeměmi, jež jsou zahrnuté do Evropského srovnávacího programu.

Ke srovnání se často využívá i takzvané „parity kupní síly“, jež je odvozena z anglického významu „Purchasing Power Parity (PPP)“. Ta představuje v nejjednodušším podání poměr cen v národních měnách na stejné výrobky a služby v různých zemích. V ECP se pak parity kupní síly neporovnávají pouze mezi zeměmi bilaterálně, nýbrž jsou výsledkem multilaterálního srovnání.

Také se používá takzvaný „PPS standart kupní síly“, v anglickém významu „Purchasing Power Standart“. Jedná se o uměle vytvořenou jednotku používanou právě

při mezinárodních srovnáních k vyjádření objemu souhrnných ekonomických ukazatelů. V projektu ECP pak tento standart jeden PPS odpovídá průměrné kupní síle jednoho Eura v Evropské unii.

Dalším ukazatelem je „PLI relativní cenová úroveň“, v anglickém významu „Price Level Index“, rovnající se podílu PPP a směnného kurzu. Směnný kurs pak v tomto případě představuje kurs národní měny k jednomu Euru za příslušný rok.

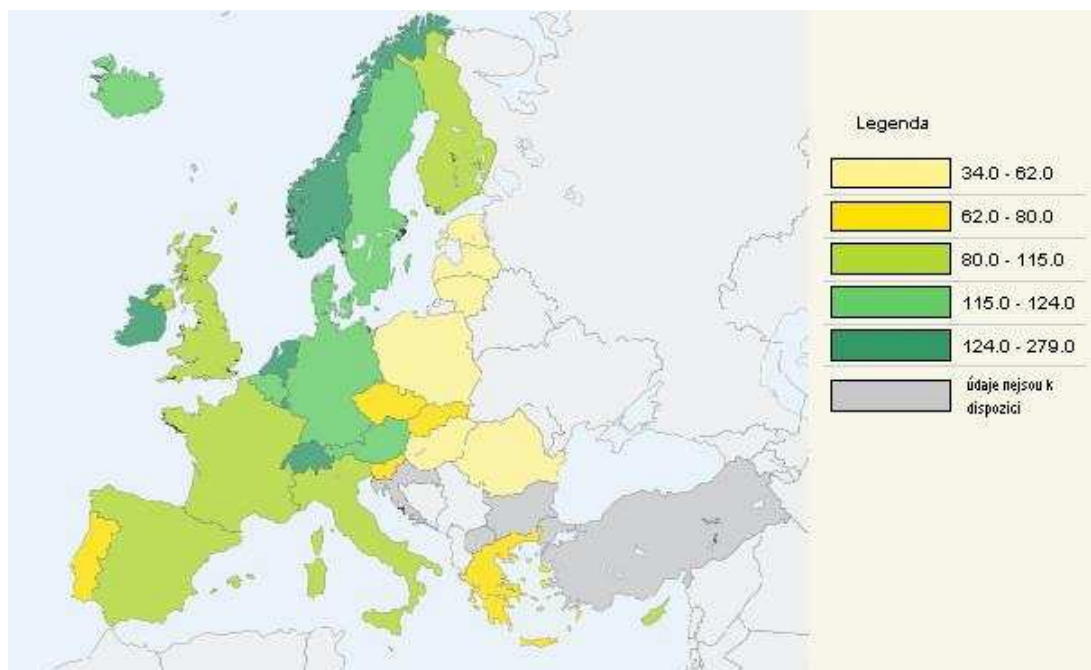
Z posledních ukazatelů používajících se v mezinárodním srovnání je „VI pc objemový index na obyvatele“, v angličtině pak „volume index pec capita“, jež je roven podílu HDP v PPS na obyvatele dané země a zároveň HDP v PPS na obyvatele za U27. Vyjadřuje tedy poměr objemu HDP vytvořeného v dané zemi na jednoho obyvatele k průměru Evropské unie.

Dle doporučení Eurostat – OECD lze výši objemového indexu HDP na obyvatele rozdělit do čtyř skupin a to s vysokým příjmem, jež mají 120 a vyšší HDP na obyvatele v PPS, s vyšším středním příjmem, kde HDP na obyvatele v PPS je 100 – 119, s nižším středním příjmem představující HDP na obyvatele v PPS v hodnotách 50 - 99 a nízkým příjmem, kde HDP na obyvatele v PPS je méně než 50.

„Do skupiny s vysokým příjmem lze zařadit Dánsko, Irsko, Island, Lucembursko, Nizozemsko, Norsko, Rakousko, Švýcarsko a USA (v OECD). Skupiny s vyšším středním příjmem pak tvoří Belgie, Finsko, Francie, Itálie, Německo, Spojené království a Španělsko. Česká republika patří do skupiny zemí s nižším středním příjmem a to spolu s Estonskem, Chorvatskem, Kyprem, Litvou, Lotyšskem, Maďarskem, Maltou, Polskem, Portugalskem, Řeckem, Slovenskem a Slovinskem. Bulharsko, Makedonie, Rumunsko a Turecko pak tvoří skupinu zemí s nízkým příjmem.“⁵⁰

⁵⁰ Všechny statistické údaje jsou čerpány z ČSÚ (www.czso.cz), údaje jsou platné k roku 2008 a nezahrnují údaje způsobené řeckou ekonomickou krizí.

Toto rozdělení jde nejlépe také zobrazit na následujícím grafickém znázornění:

Zdroj: ⁵¹

V následující tabulce je znázorněn vývoj objemového indexu HDP na obyvatele v PPS v zemích Evropské unie, kandidátských zemí a zemí EFTA od roku 2006 do roku 2009:

Země / rok	2006	2007	2008	2009
Lucembursko	270	275	280	271
Norsko	183	179	189	178
Írsko	145	147	133	127
Švýcarsko	136	140	143	145
Nizozemsko	131	132	134	131
Rakousko	125	123	124	124
Dánsko	124	123	123	121
Švédsko	123	125	122	118
Island	123	121	122	118
Spojené království	120	116	115	112
Belgie	118	116	115	116

⁵¹ Převzato z ČSÚ (www.czso.cz).

Německo	116	116	116	116
Finsko	114	117	118	113
Francie	109	108	107	108
Itálie	104	104	104	104
Španělsko	104	105	103	103
Řecko	93	91	93	93
Kypr	91	93	97	99
Slovinsko	88	88	91	88
Portugalsko	79	78	78	80
Malta	78	77	77	79
Česká republika	77	80	81	82
Estonsko	66	69	68	64
Slovensko	63	68	72	73
Maďarsko	63	62	64	65
Chorvatsko	57	60	64	Neuvedeno
Lotyšsko	55	59	61	55
Litva	52	56	56	52
Polsko	52	54	56	61
Turecko	44	45	47	Neuvedeno
Rumunsko	38	42	47	46
Makedonie	30	31	34	Neuvedeno

Zdroj: ⁵²

Z uvedených údajů v tabulce zjišťujeme, že ve vývoji objemového indexu HDP na obyvatele v PPS je na tom nejlépe Lucembursko, které v roce 2006 dosahovalo hodnoty 270. Nejlepší výsledek však byl u něj zaznamenán v roce 2008, kdy jeho hodnota vyšplhala na celých 280 objemového indexu HDP na obyvatele v PPS. V roce 2009 však došlo ke snížení této hodnoty na 271. Naopak nejhůře, co se ve vývoji objemového indexu HDP na obyvatele v PPS týče, na tom je dle zjištěných údajů jedna z kandidátských zemí do Evropské unie a to Makedonie. Ta v roce 2006 dosahovala hodnoty 30, což je devětkrát méně než tomu bylo u Lucemburska.

Česká republika, co se vývoje objemového indexu HDP na obyvatele v PPS týká, se v roce 2006 umístila na dvaadvacátém místě z výše uvedených zemí s hodnotou 77.

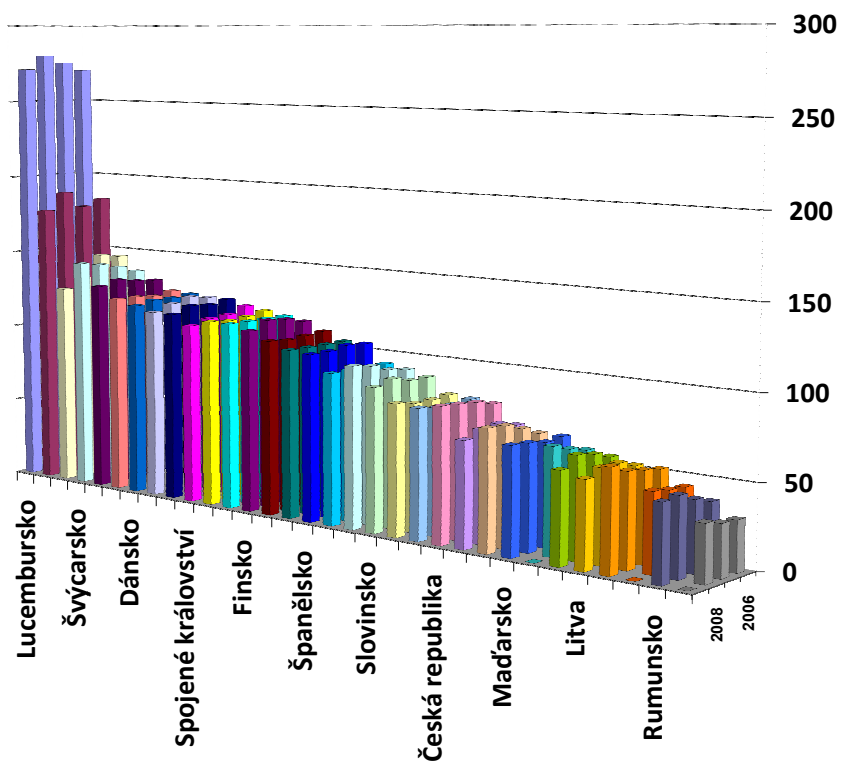
⁵² ČSÚ (www.czso.cz), údaje jsou platné k roku 2009. *Upraveno autorem.*

Před ní se umístily takové země jako je například již zmiňované Lucembursko, Norsko, Spojené království, Itálie či Španělsko. Naopak za Českou republiku se v tomto vývoji umístily země, jako jsou například Estonsko, Slovensko, Maďarsko či Chorvatsko.

V roce 2007 se hodnota zkoumaného vývoje vyšplhala na 80 a předběhla tak v tomto vývoji Maltu a Portugalsko, čímž se umístila na dvacáté příčce z uvedených zemí.

V roce 2008 i 2009 došlo opět k růstu hodnoty ve vývoji objemového indexu HDP na obyvatele v PPS a to o celou jednotku v obou letech a udržovala si tím stále pozici na již zmiňovaném dvacátém místě.

Vývoj objemového indexu HDP na obyvatele v PPS u všech zemích Evropské unie, kandidátských zemí a zemí EFTA si ještě také znázorníme na následujícím grafu:

■ Lucembursko	■ Norsko	□ Irsko	□ Švýcarsko	■ Nizozemsko	■ Rakousko
■ Dánsko	□ Švédsko	■ Island	■ Spojené království	■ Belgie	■ Německo
■ Finsko	■ Francie	■ Itálie	■ Španělsko	■ Řecko	□ Kypr
□ Slovinsko	■ Portugalsko	□ Malta	■ Česká republika	□ Estonsko	■ Slovensko
■ Maďarsko	■ Chorvatsko	■ Lotyšsko	■ Litva	■ Polsko	■ Turecko
■ Rumunsko	■ Makedonie				

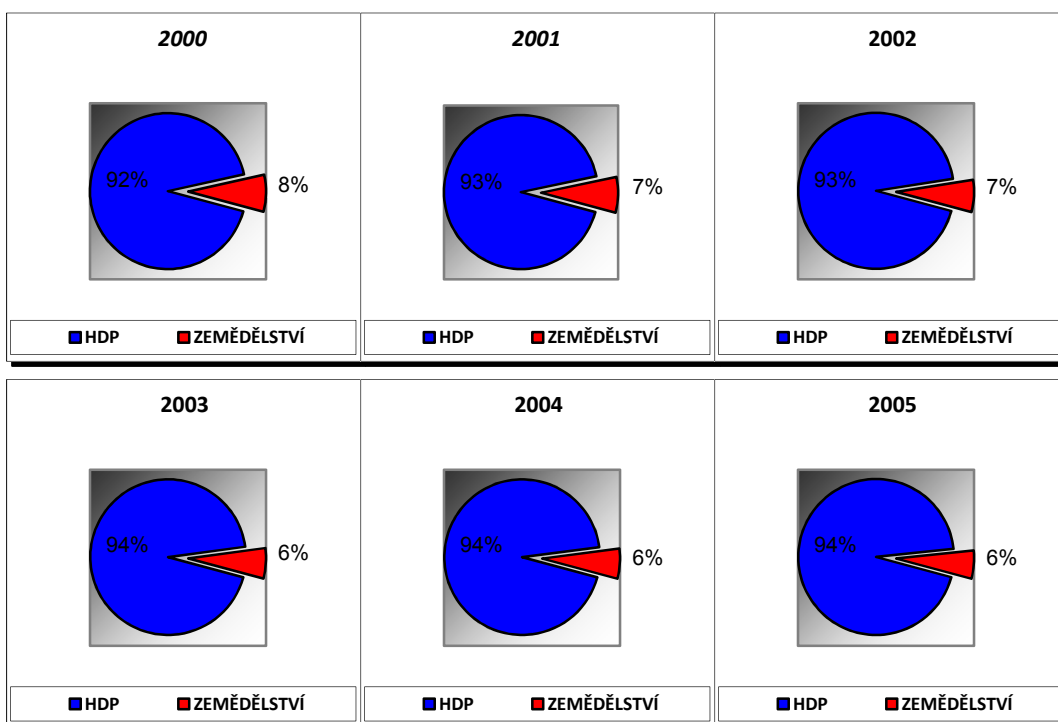
Zdroj: ⁵³

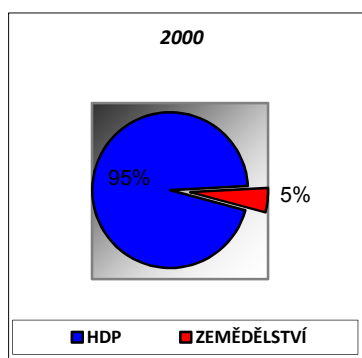
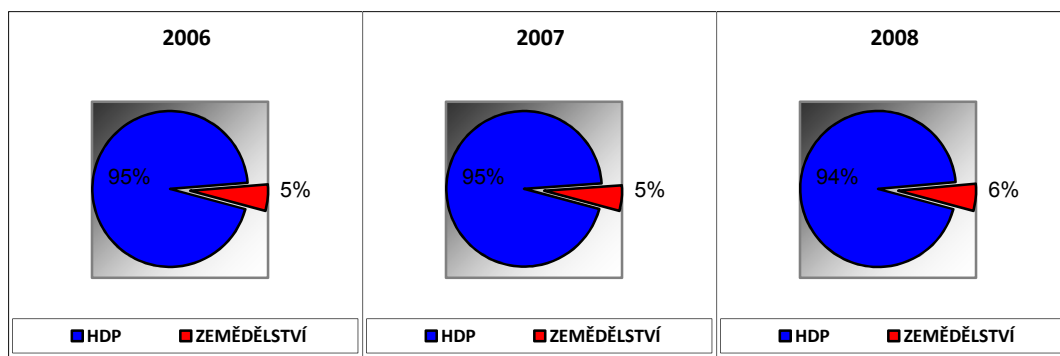
⁵³ ČSÚ (www.czso.cz). Upraveno autorem.

7. HOSPODÁŘSKÁ ÚROVEŇ ZEMĚDĚLSTVÍ A JEHO PODÍL NA HDP V ČR

Pojem zemědělství byl již vysvětlen v jedné z předchozích kapitol. Zajisté představuje důležitou součást našeho hospodářství podílejícího se na hrubém domácím produktu.

Proto si na následujících výšečových grafech znázorníme podíl zemědělství, spolu s rybolovem a lesnictvím na celkovém hrubém od roku 2000 do roku 2009:

Zdroj: ⁵⁴

Z výše uvedeného vyplívá, že největší podíl zemědělství na hrubém domácím produktu byl v roce 2000, kdy celková produkce tohoto odvětví tvořila osm procent z celkového HDP. Od roku 2001 působil klesající trend, kdy v roce 2001 a 2002 tvořilo zemědělství sedm procent z celkového HDP, v letech 2003 až 2005 se snížil podíl o další procento a v roce 2006 činil tento podíl dokonce jen pět procent. Tento pětiprocentní podíl trval i v roce 2007, avšak v roce 2008 došlo k mírnému zlepšení na šest procent podílu HDP. Bohužel v roce 2009 došlo opět k poklesu podílu zemědělství na HDP a to na pětiprocentní úroveň.

Jako důležitou informaci si lze uvést výsledek z šetření Zemědělského svazu ČR zpracovaného metodiku podvojného účetnictví. Vyplynulo z něj, že výsledek hospodaření zemědělství České republiky za rok 2010 dosáhl navýšení o 5,1 miliard Kč. Oproti roku 2009 bylo zlepšení tohoto výsledku dosaženo zejména úsporou nákladů

⁵⁴ ČSÚ (www.czso.cz). Upraveno autorem.

o 3 miliardy Kč, dále pak výší vyplacenou provozních dotací oproti očekávání, také snížením mzdových nákladů až o 1,3 miliardy Kč způsobenou poklesem pracovníku přibližně o osm tisíc a to i při nárůstu mezd o 3,8 % na průměrnou mzdu 18.330 Kč. Bez poskytnutých dotací by však byli zemědělci silně ztrátoví.

Na hospodářský výsledek měl také velký vliv i zpevnování české koruny vůči euru. Před vstupem do Evropské unie, tedy v roce 2003 činil roční průměr kurzu asi 31,844 Kč za euro, avšak průměr roku 2010 již činil 25,290 Kč za euro, pro výpočet dotací pak 24,60 Kč. Zpevnění se tedy za sedm let zvýšilo o dvacet procent a u dotací dokonce o třiatdvacet procent. Tento vývoj se pak promítal nejen do cen komodit, ale také do výše výsledku.

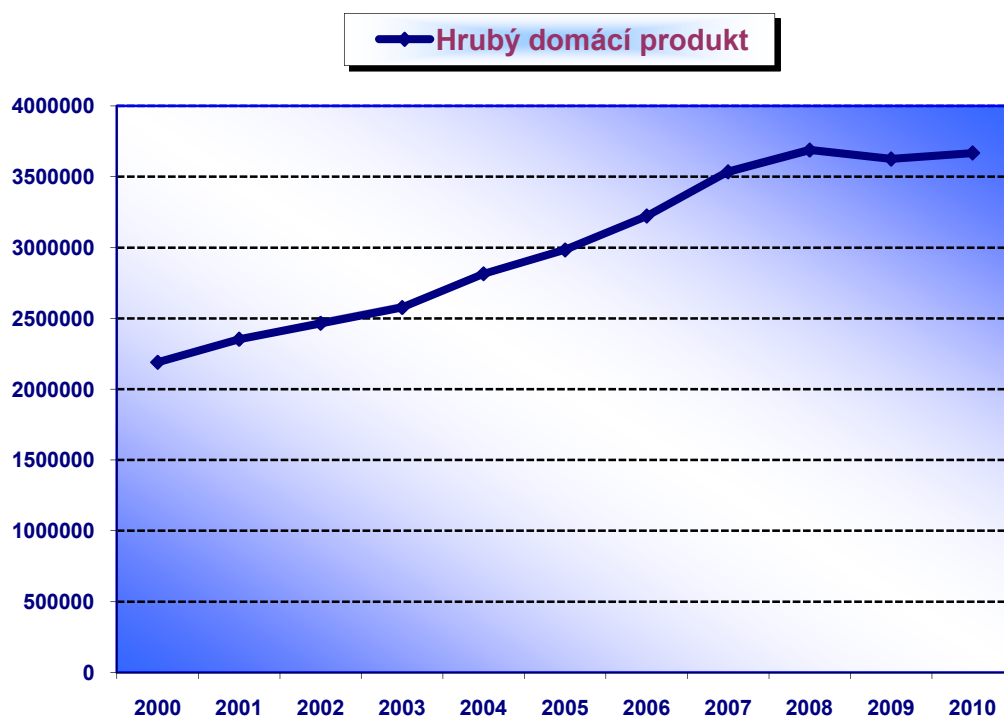
Vstup s cenami komodit, s výjimkou prasat, má lepší předpoklady pro rok 2011. Záleží ovšem na zvládnutí cen vstupů a také na zajištění dotací na úrovni minulého roku. Podle metodiky Souhrnného zemědělského účtu Eurostat, jež je zpracovaný Českým statistickým úřadem, je předpokládáný důchod zemědělství 6,2 miliardy Kč.

8. ANALÝZA PERSPEKTIVNÍHO ČI NEPERSPEKTIVNÍHO VÝVOJE HDP A ZEMĚDĚLSVÍ

8.1. Analýza vývoje HDP

V kapitole pět jsme si uvedli, že hrubý domácí produkt musí mít stejný výsledek při všech třech způsobech zjišťování. Nezáleží tedy, zda je vypočítán výrobní, výdajovou či důchodovou metodou.

Na následujícím grafickém znázornění si uvedeme vývoj HDP v České republice za příslušné časové období:

Zdroj: ⁵⁵

⁵⁵ ČSÚ (www.czso.cz). Upraveno autorem

Hrubý domácí představoval na začátku sledovaného období částku 2.189.169 miliónů Kč. V průběhu let 2000 až 2008 měl růstovou tendenci a v roce 2008, kdy byl na vrcholu, činil 3.688.997 miliónů Kč. Za sledovaných osm let hrubý domácí produkt narostl o 1.499.828 miliónů Kč. Před vstupem do Evropské unie, tedy v roce 2003, činil HDP částku 2.577.110 miliónů Kč, v následujícím roce 2004 došlo k jeho navýšení 237.652 miliónu Kč. V posledním sledovaném roce 2009 došlo k poklesu o 63.132 miliónů Kč a jeho výše byla 3.625.865 miliónů Kč.

Pokles vývoje hrubého domácího produktu mezi rokem 2008 a 2009 byl především zapříčiněn světovou hospodářskou krizí. Celosvětová krize byla již v uvedeném roce 2008 naznačena několika indikátory. Mezi prvotní příčiny patří zejména americká hypotéční krize z roku 2007, jež postupně přerostla v celosvětovou finanční krizi. Důležitou roli sehrála také vysoká cena ropy v první polovině roku 2008, jež vedla k poklesu reálného HDP a ke zvýšení spotřebitelských cen.⁵⁶

„Cenu ropy vedly vzhůru spekulativní obchody, kdy penzijní a hedgingové fondy nakupovaly komodity pro snížení rizika portfolia pramenící z akciových trhů, slabý dolar a rostoucí poptávka Číny před olympiádou. Na podzim roku 2008 pak naplno udeřila zmiňovaná finanční krize, jež smetla nejen přední světové banky a akciové trhy, ale také i cenu ropy. Ta se z červencového maxima, kdy dosahovala 147 USD za barel, propadla během dvou měsíců o třetinu a dále její pád pokračoval. Na konci roku 2008 prolomila hranici 40 USD za barel.“⁵⁷

Podle OSN světová ekonomika čelila největšímu poklesu od Velké hospodářské krize ve třicátých letech 20. století. To se také poté potvrdilo i v odhadu ekonomického růstu pro rok 2009.

Mezinárodní měnový fondy ve své prognóze z ledna roku 2009 uvedl, že ekonomický růst se v roce 2009 propadne na 0,5 %, zatímco v předešlém roce 2008 dosahoval 3,4 %. Přitom ještě v listopadu roku 2008 činil odhad růstu pro rok 2009 2,2 %. Příčinou prohlubování krize byl i přes velký rozsah politických rozhodnutí a akcí

⁵⁶ Internetový zdroj ČT24 (www.ct24.cz)

⁵⁷ Internetový zdroj: <http://www.petrol.cz/ropa>

stálý tlak na finanční toky a tím pádem i stahování reálné ekonomiky směrem dolů. Také nedocházelo k obnovení důvěry z řad investorů i spotřebitelů v řešení podnikaných na záchranu ekonomik. Nadále pak klesaly i stále klesají ceny aktiv, dochází k úbytku bohatství domácností, což následně vyvolává klesající spotřebitelskou poptávku.“⁵⁸

Důsledky ekonomické krize v České republice vedly k dopadům jak na jednotlivce, firmy i celá odvětví v rámci hospodářství. V médiích se nejvíce z těchto důsledků, co se četnosti týče, objevovaly na prvních dvou místech dva problémy. Jedním z nich bylo propouštění zaměstnanců firem, jež se v důsledku krize dostaly do potíží a jako druhý problém byl uváděn úbytek zakázek firem, který se zároveň stal i příčinou již zmíněného propouštění. Jako další důsledky se pak v médiích objevovaly kolísání a pokles kurzu akcií na pražské burze a zároveň omezený přístup k úvěrům spolu s plynoucím rostoucími úroky těchto úvěrů. V médiích byla také často zmiňována opatření na řešení této krize. Asi tři čtvrtiny opatření, jež se objevovala v médiích, se týkaly kroků ze strany státu a pouze jedna třetina opatření se týkala na úrovni společnosti a firem. Mezi nejdiskutovanější z opatření, která byla realizována či navrhována na úrovni firem, patřilo snižování mezd zaměstnanců a manažerů. Dalším z navrhovaných opatření se staly snahy zavést po vzoru státu tzv. „šrotovné“ i na jiné výrobky, než jsou osobní automobily a to například na elektrospotřebiče, nábytek nebo dokonce na kuchyňské nože. Mezi další nejčastěji zmiňované kroky firem byla změna splátkového kalendáře úvěrů, jíž se bankovní společnosti snaží řešit insolventní klientů v důsledku dopadu krize. Jako nejvíce diskutovaná opatření na úrovni státu patřil zejména takzvaný „protikrizový balíček“, do kterého spadl kupříkladu návrh na zavedení „šrotovného“ pro osobní automobily, snížení povinných odvodů na sociální pojištění pro zaměstnavatele či návrh novelizace insolventního zákona, jež by řešila vyplácení mzdy zaměstnancům, na jejichž zaměstnavatele byl vyhlášen konkurz a mnoho dalších.⁵⁹

⁵⁸ Internetový zdroj Wikipedia (http://cs.wikipedia.org/wiki/Ekonomick%C3%A1_krize_2007-2010)

⁵⁹ Internetový zdroj: <http://www.mediainfo.cz/temata/1611.html>

Dle posledních zjištěných údajů Českého statistického úřadu odhad meziročního růstu hrubého domácího produktu za rok 2010 byl snížen z 2,3 % na 2,2 %, z toho za čtvrté čtvrtletí z 2,9 % na 2,6%. Celková zaměstnanost v roce 2010 se ve srovnání s rokem 2009 snížila o 0,8 %.

Růst HDP ve čtvrtém čtvrtletí o 2,6 % byl výslednicí dvou protichůdných tendencí a to daní z produktů, jež jsou součástí HDP a poklesly ve srovnatelných cenách meziročně o značných 8,8 %, druhá tendence byla naopak hrubá přidaná hodnota, která vzrostla o výrazných 4,1 %. Jako v předchozích čtvrtletích i letech měl rozhodující vliv zejména zpracovatelský průmysl, který ve srovnatelných cenách vytvořil o 16,7 % větší přidanou hodnotu oproti čtvrtému čtvrtletí roku 2009. Tento růst byl způsoben díky odvětví výrobě dopravních prostředků, strojírenství a výrobě elektrických strojů. Nadprůměrný růst byl pak také zaznamenán v odvětví obchodu a podnikatelských služeb.

K poklesu hrubé přidané hodnoty ve srovnatelných cenách došlo naopak stejně v zemědělském odvětví, jež ve druhé polovině roku 2010 čelilo nepříznivým klimatickým podmínkám. Stejně tak se nedařilo ani stavebnictví, jež bylo postiženo poklesem investiční aktivity.

Vývoj jednotlivých složek poptávky po výrobcích a službách byl v posledním čtvrtletí minulého roku výrazně diferencovaný, jelikož výdaje domácností i vládních institucí na konečnou spotřebu meziročně klesly, a to u domácností o 0,4 % a u vládních institucí až o 1,6 %. Také se snížila i tvorba fixního kapitálu. Opačný vývoj byl pak u zásob ve čtvrtém čtvrtletí. Díky tomu se celková tvorba hrubého kapitálu pak zvýšila o 11,2 %. Přes nepříznivý vývoj směnných relací dynamicky rostl zahraniční obchod, kdy se vývoz zvýšil o 16,8 % a dovoz o 17,3 %.

V roce 2010 v běžných cenách hrubý domácí produkt vrostl o 1,1 % na 3.667,6 miliardy Kč, oproti roku 2009 byl tedy zaznamenán nárůst přibližně o 41.735 miliard Kč.⁶⁰

⁶⁰ Všechny statistické údaje byly čerpány z ČSÚ (www.czso.cz).

8.2. Analýza vývoje zemědělství

Ve čtvrté kapitole jsme si upřesnili, co pojem zemědělství představuje a také jaké plodiny se v České republice pěstují, popřípadě, co za hospodářská zvířata se u nás převážně chovají.

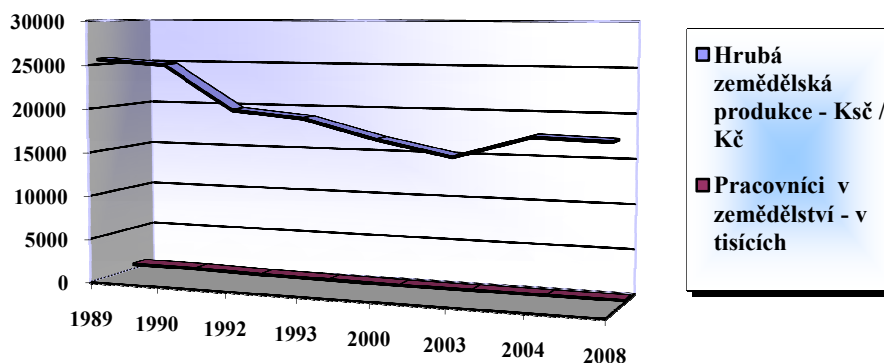
Uved'me si proto v následující tabulce i grafu vývoj hrubé domácí produkce spolu s počtem fyzických osob, jež pracovali v zemědělství, myslivosti a související činnosti v příslušných letech:

		1989	1990	1992	1993	2000	2003	2004	2008
Hrubá zemědělská produkce na 1 ha půdy	Ksč / Kč	25.564	25.040	20.100	19.395	17.348	15.740	18.107	17.904
Pracovníci v zemědělství, myslivosti a související činnosti	v tisících	567	553	371	283	176	166	154	141

Zdroj: ⁶¹

⁶¹ ČSÚ: (www.czso.cz), údaje jsou platné od roku 1989 do roku 2008. Upraveno autorem.

Uved'me si tento vývoj ještě v grafickém znázornění:

Zdroj: ⁶²

Jak již je patrné z výše uvedené tabulky a grafu, tak od roku 1989 dochází k neustálému poklesu hodnoty zemědělské produkce na jeden hektar půdy i k poklesu osob pracujících v zemědělství, myslivosti a souvisejících činnostech.

V průběhu let 1989 až 2008 došlo k výraznému poklesu zemědělské produkce a to téměř o 7.660 na jeden hektar půdy. K největšímu poklesu zemědělské produkce došlo zejména v roce 1992, kdy dva roky po převratu došlo ke snížení produkce přibližně o pět tisíc. Klesající trend poklesu zemědělské produkce trval do roku 2003, po kterém následoval nárůst produkce přibližně o 2.367 na jeden hektar půdy. Tento jev lze přisoudit vstupu do Evropské unie a tím i lepším vyhlídkám.

Obecným cílem Evropské unie bylo a je vytvořit společný trh, zahrnujících především hospodářskou i měnovou unii, především pak podporu rozvoje a růst hospodářství, zaměstnanosti, konkurenceschopnosti, zlepšování životní úrovně a kvality životního prostředí. K zabezpečení těchto cílů jsou využívány čtyři základní svobody vnitřního trhu. Jsou jimi svoboda volného pohybu zboží, osob, služeb a kapitálu, dále oblast hospodářské soutěže, společné vnější obchodní politiky a zemědělství. Pro české firmy se tedy především otevřel několikanásobně zvětšený trh, kde se jím nabízejí nové

⁶² ČSÚ (www.czso.cz), údaje jsou platné od roku 1989 do roku 2008. Upraveno autorem.

investiční příležitosti a možnost těžit z růstu konkurenceschopnosti rozšířené Evropské unie na světovém trhu.⁶³

O čtyři roky později, tedy v roce 2008 došlo opět k poměrně mírnému poklesu zemědělské produkce na jeden hektar půdy oproti minulým rokům a to přibližně o dvě sta.

Vývoj pracovníků v zemědělství, myslivosti a souvisejících činnostech, jak již bylo na začátku zmiňováno, měl klesající trend v průběhu let 1989 až 2008. Zatímco v roce 1989 pracovalo v tomto odvětví přibližně 567 tisíc osob, v roce 2008 těchto osob bylo již pouze 141 tisíc. Došlo tedy k poklesu až o 426 tisíc pracujících. Tento vývojový trend lze přisoudit k mnoha faktorům, ať již k tomu, že se rušila bývalá zemědělská družstva po roce 1989 či došlo k nárůstu konkurence z řad ostatních zemí Evropské unie a i k lepšímu vývoji techniky v zemědělství. Samozřejmě tento vývoj ovlivnilo mnoho dalších faktorů.⁶⁴

V další tabulce je uveden vývoj v pěstování obilnin, brambor, technické cukrovky, řepy, pícnin na orné půdě a travních porostů v příslušných letech:

V tisících hektarech

	1989	1990	1992	1993	2000	2003	2004	2008
Osevní plochy obilnin	1.670	1.652	1.586	1.607	1.648	1.452	1.607	1.553
Osevní plochy brambor	115	110	111	105	69	36	36	30
Osevní plochy techn. cukrovky	127	105	125	107	62	77	71	50
Osevní plochy řepy	102	100	136	167	325	251	259	357
Osev. pl. pícnin na orné půdě	1079	1100	1032	962	725	513	501	406

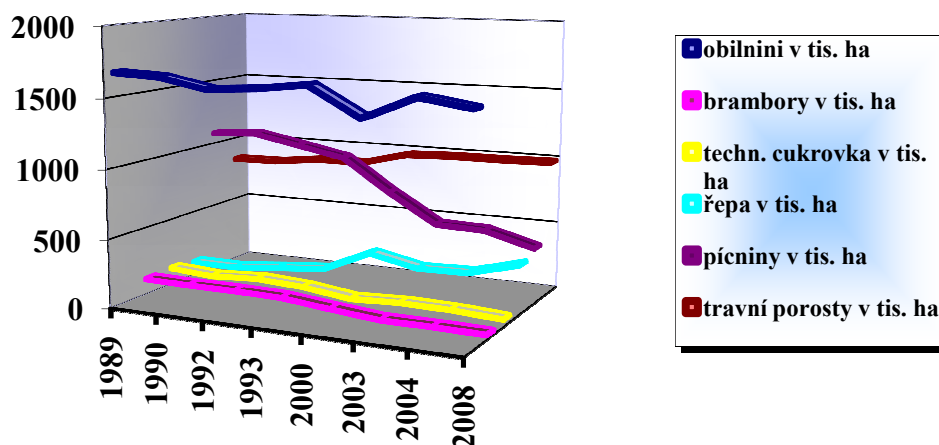
⁶³ CIHELKOVÁ, E., JAKŠ, J. a kolektiv. *Evropská integrace – Evropská unie*. Praha: Oeconomica, 2004. ISBN 80-245-0854-0.

⁶⁴ Zdroj ČSÚ (www.czso.cz), údaje jsou platné od roku 1989 do roku 2008

Travní porosty	828	833	872	873	961	971	972	980
-----------------------	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----

Zdroj: ⁶⁵

Opět si uvedme i tento vývoj v grafickém vyjádření:

Zdroj: ⁶⁶

Z výše uvedené tabulky i grafu je patrné, že vývoj v pěstování v rostlinné produkci byl u některých odrůd zcela odlišný.

Největší pokles mezi roky 1989 až 2008 byl zaznamenán v pěstování brambor. Jeho produkce za toto období klesla až o 73,9 %, přesněji o 85 tisíc hektarů osevní plochy. Klesající trend v pěstování brambor působil po celé uvedené období. Další výrazný pokles byl zaznamenán v pěstování pícnin a to o 62,4 %, přesněji o 673 tisíc hektarů osevní plochy a stejně jako u brambor se i u pícnin projevil klesající trend po celé uvedené období. Výrazný pokles byl zaznamenán také v pěstování technické cukrovky a to o 60,6 %, tedy o 77 tisíc hektarů osevní plochy. Trend poklesu u technické cukrovky se projevoval až do roku 2000. V roce 2003 došlo k mírnému zlepšení, avšak od roku 2004 opět začal působit trend poklesu produkce. U obilnin byl zaznamenán za zmíněné období pouze mírný pokles a to o 7 %, tedy o 17 tisíc

^{65, 66} ČSÚ (www.czso.cz), údaje jsou platné od roku 1989 do roku 2008. Upraveno autorem.

hektarů osevní plochy. Trend poklesu u obilnin působil do roku 1992. Naopak od roku 1993 do roku 2000 dosahoval mírného zlepšení, avšak v roce 2003 již došlo opět k poklesu produkce. V roce 2004 bylo znovu zaznamenáno zlepšení v pěstování obilnin, ale v posledním zmiňovaném roce 2008 dochází opět k poklesovému trendu.

Opačný trend byl zaznamenán v pěstování řepy a travních porostů. Kupříkladu u řepy byl v období od roku 1989 do roku 2008 zaznamenán nárůst až o 250 %, tedy o 255 tisíc hektarů osevní plochy. Tento trend růstu trval až do roku 2000, avšak po tomto roce došlo k poklesu produkce. Od roku 2004 byl poté opět zaznamenán výrazný růst v pěstování. U travních porostů byl zaznamenán za výše zkoumané období nárůst o 18,3 %, tedy o 152 tisíc hektarů osevní plochy. Tento růstový trend byl zaznamenáván po celé období, tedy až do roku 2008.⁶⁷

Tento vývojový trend lze opět přisoudit k mnoha faktorům. Ať již díky zrušení bývalých zemědělských družstev, ale také nárůstu soukromých pěstitelů, konkurence z řad ostatních zemí Evropské unie, vývoji v technice a podobně. Velký nárůst u řepy by bylo možno přisoudit tomu, že se používá ve velkém množství i v odvětví průmyslové výroby.

Vývoj živočišné výroby v příslušných letech, a to zejména v chovu skotu a prasat, je uveden v následující tabulce:

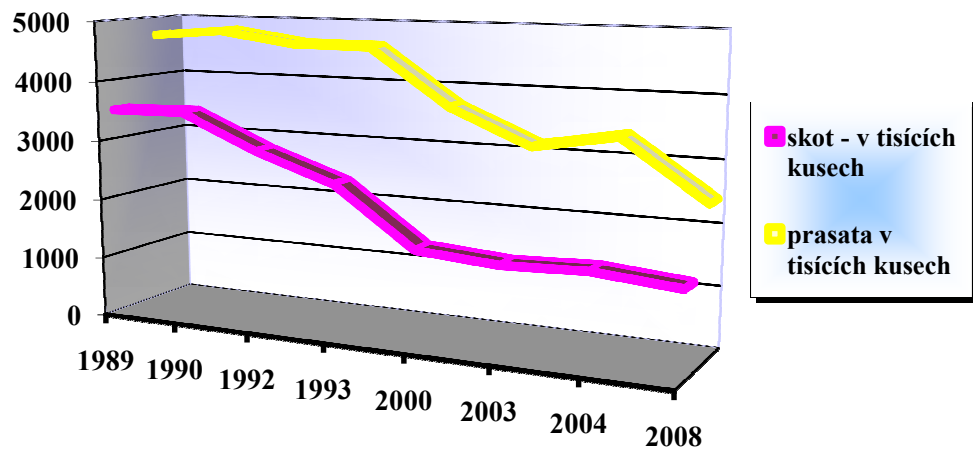
V tisících kusech

	1989	1990	1992	1993	2000	2003	2004	2008
Stav hospodářských zvířat - skot	3481	3506	2950	2512	1574	1474	1520	1402
Stav hospodářských zvířat - prasata	4686	4790	4690	4599	3688	3127	3363	2433

Zdroj: ⁶⁸

^{67,67} Zdroj: ČSÚ (www.czso.cz), údaje jsou platné od roku 1989 do roku 2008.

V grafickém vyjádření vypadá tento vývoj takto:

Zdroj: ⁶⁹ ČSÚ: (www.czso.cz), údaje jsou platné od roku 1989 do roku 2008.

Z výše uvedené tabulky i grafu vidíme, že od roku 1989 se vývoj v živočišné produkci, a to především u chovu prasat a skotu, pohybuje trendem poklesu. V České republice pak hlavně dle počtu chovaných kusů převažuje zejména chov prasat.

Výrazný pokles mezi roky 1989 a 2008 byl zaznamenán jak u chovu skotu, tak i u chovu prasat.

U chovu skotu byl zaznamenán za zkoumané období pokles až o 59,7 %, tedy až o 2.079 tisíc kusů skotu. Významný klesající trend trval až do roku 2003. V roce 2004 došlo sice k mírnému zlepšení, avšak v posledním zkoumaném roce 2008 byl opět zaznamenán trend poklesu. Pokles téměř o padesát procent byl zaznamenán u chovu prasat, přesněji se jednalo o pokles 2.253 tisíc kusů prasat. Vývojový trend v chovu prasat podobně kopíruje trend v chovu skotu. Do roku 2003 působil klesající vývojový trend, avšak v roce 2004 došlo k mírnému zlepšení. V posledním zkoumaném roce 2008 byl pak také opět zaznamenán trend poklesu.⁷⁰

^{69, 69} Všechny statistické údaje pochází z ČSÚ (www.czso.cz), údaje jsou platné od roku 1989 do roku 2008.

Klesající trend lze znovu možné přisoudit k mnoha faktorům, od zrušení velkého počtu bývalých zemědělských družstev, velké konkurence z řad ostatních zemí Evropské unie, až po vývoj techniky a mnoho dalších.

Uvedená charakteristika vývoje u vybraných ukazatelů z větší části přehledně shrnuje dosavadní situaci v zemědělském odvětví. Tato situace je zejména ovlivněna díky rozsahu uskutečněných ekonomických reforem.

„Tyto reformy vedly k zavedení tržní mechanismů v odvětví spolu s velkou závislostí na přírodních faktorech.“⁷¹

Avšak spolu s tím došlo například i ke snížení investic a podpor do zemědělství, celkově i ke značnému odlivu pracovníků, k nízké mzdové úrovni či náročné dostupnosti kapitálu. Všechny tyto faktory se poté promítají do zhoršené ekonomické situace podnikatelských subjektů a ve velké podstatě i do snížení společenské prestiže tohoto odvětví.

8.3. Výhled české ekonomiky na rok 2011

Podle České národní banky (ČNB) se hospodářský růst sníží pod dvě procenta. V řadě zemí „Eurozóny“ je předpokládána fiskální restrikce, odeznění efektů předchozích opatření a propad či velmi nízký růst v periferních zemích, zejména pak v Řecku, Irsku a Portugalsku.

V letech 2011 až 2012 by tak „Eurozóna“ měla růst mírným, přibližně 1,5 % tempem.

Do dynamiky českého vývozu by se též měla promítnout oslabená zahraniční poptávka. Zatímco v roce 2010 se poptávka zvýšila o více než čtrnáct procent, v roce 2011 je předpokládán vývoj postupného zpomalení k šesti procentům na konci roku.

⁷¹ KOSCHIN, F. *Statgraphics aneb statistika pro každého*. Praha: GRADA, 1992. 349 s. ISBN 80-85424-70-3.

V roce 2012 by mělo oživení v zahraničí povzbudit vývoz, jeho růst by se měl opět zrychlit a dosáhnout opět na dvouciferná tempa růstu na konci již zmiňovaného roku.

Příspěvek čistého vývozu ke zvyšování HDP by se měl tedy ze záporného v loňském roce změnit na neutrální v roce 2011 a v roce 2012 by pak mělo dojít k výrazně kladnému výsledku.

Avšak zůstává stále výrazný zdroj rizika prognózy ve výhledu zahraničního růstu vůči české ekonomice v roce 2010, zejména pak vyznívá otázka v tempu vývoje zvyšování jejího HDP. Z jedné strany je možné si představit výhled neutuchajícího tempa německého vývozu české ekonomiky nad dvě procenta, ale z druhé strany zase případné prohloubení dluhové krize v „Eurozóně“ a následně negativní dopad na naše hlavní obchodní partnery, který by mohl český růst výrazně oslabit.

Do nárůstu cen průmyslových výrobců v této zóně i do inflace spotřebitelských cenách se promítají vyšší ceny surovin a energií. Inflace v lednu 2011 pak dle předběžného odhadu dosáhla 2,4 % a pohybuje se tak nad definicí cenové stability, jež je vytyčena Evropskou centrální bankou (ECB) těsně pod dvě procenta. Zahraniční analytikové na rok 2011 i 2012 prognózují, že inflace zmiňovanou dvouprocentní hranici nepřesáhne. Dále se také čeká, že ekonomické oživení s rostoucími cenami povedou ke zpřísnění měnové politiky ECB, jež se začala více zaměřovat na riziko zmiňované inflace. U zemědělských cen se dokonce očekává mírný pokles s tím, jakmile odezní nepříznivý vliv slabší sklizně v loňském roce.

Podstatné riziko však tvoří rychlý růst rozvíjejících ekonomik a přebytek likvidity ve světě, jež povede k dalšímu zvýšení komoditních cen. Ty by mohlo znamenat tlak na vyšší inflaci, na který by centrální banky ve světě včetně ČNB byly pravděpodobně nuceny reagovat prostřednictvím rychlého nárůstu úrokových sazeb.

V roce 2011 by se mělo zmírnit zvyšování spotřeby domácností, jelikož úspěšná vládní opatření a jen pomalé zlepšování se situace na trhu způsobí, že soukromá spotřeba vroste přibližně jen o 0,6 %. K jejímu výraznějšímu zvýšení by podle prognóz mělo přijít v roce 2012, a to v hodnotě o 1,5 %.

V roce 2010 průměrná mzda vzrostla o 2,7 %. Tento celkem nízký růst se stal odrazem stále vysoké nezaměstnanosti a dozvuků předchozí hospodářské recese. V roce

2011 je však již předpokládán růst mezd v soukromém sektoru o 3,7 % a v roce 2012 společně s ekonomickým oživením by mělo dojít k navýšení až k pěti procentům.

Naopak v nepodnikatelské sféře by v letošním roce měly klesnout mzdy v průměru o dvě procenta.

Oživení české ekonomiky se v závěru roku 2010 projevilo v zaměstnanosti, jež po dvou letech přestala klesat.

V první polovině roku 2011 je předpokládáno, že počet zaměstnaných bude meziročně růst díky zvyšování exportní výroby. Poté by však mělo, vlivem útlumu hospodářského růstu a propouštění lidí ve veřejné sféře, dojít ke zpomalení dynamiky zaměstnanosti směrem k nule.

Úsporná rozpočtová opatření by se měla ještě více než ve spotřebě domácností projevit ve spotřebě vlády. Její růst by se měl zprvu zpomalit a následně pak ke konci roku propadnout do výrazně záporných hodnot. Celkově by pak tedy česká ekonomika měla po loňském 2,4 % růstu zpomalit na pouhých 1,6 %. S rokem 2012 by ale mělo opět dojít k oživení a dosáhnout v průměru tříprocentního růstu.

U inflace na konci roku 2010 došlo k mírnému růstu nad dvě procenta, který byl způsoben především cenami potravin a pohonných hmot. V roce 2011 by měli také pomalu odeznít efekty daňových úprav, jež tvořily v roce 2010 velkou část cenového růstu. Protiinflačně by také mělo působit postupné posilování měnového kurzu. Z druhé strany bude inflace také ovlivňována vysokými hodnotami růstu cen potravin a postupným oživováním nákladových tlaků z domácích ekonomik. Inflace by se pak dle ČNB od druhé poloviny roku 2011 překmitnout zpět do kladných hodnot a regulované ceny se zvýší díky nárůstu cen elektřiny a nájemného.

„Nízká hladina úrokových sazeb by v roce 2011 měla také odrážet jiné úsporné vládní opatření a nízkou úroveň zahraničních sazeb.“⁷²

⁷² Zdroj ČNB (www.cnb.cz)

9. ZÁVĚR

Hrubý domácí produkt je nejvíce používaným a také nejznámějším měřítkem produkce v příslušné zemi za dané období. Nejčastěji je pak uváděn čtvrtletně nebo ročně. Tento ukazatel je používán zejména pro určování výkonnosti ekonomiky daných států.

V mezinárodních srovnáních se nejvíce používá vyjádření v podobě HDP na obyvatele a český statistický úřad pak uvádí, že hrubý domácí produkt je souhrnem hodnot přidaných zpracování ve všech odvětvích činností, jež jsou považovány za produktivní v systému národního účetnictví. Jedná se tedy o propočet v kupních cenách, za které jsou realizovány tržní výkony a u netržních služeb je přidaná hodnota uváděna jako souhrn náhrad zaměstnancům spolu se spotřebou fixního kapitálu.

Hrubý domácí produkt může být určen třemi způsoby, a to výrobní, výdajovou a důchodovou metodou. Vyjadřuje tedy především to, že investice představují přírůstek kapitálu během příslušného sledovaného období a že zásoba kapitálu je celkové fyzické množství kapitálu v ekonomice.

Naopak u čistého domácího produktu dochází k tomu, že v průběhu sledovaného období dochází k fyzickému opotřebení existující zásoby kapitálu a fakticky klesá jeho hodnota. Část z investic je poté následně použita na obnovu takto opotřebeného kapitálu. Čistými investicemi je tedy nazývána zbývající část investic, jež skutečně zvyšuje zásobu kapitálu. Nejjednodušším způsobem vyjádření čistých investic je, že od hrubého domácího produktu odečteme znehodnocení kapitálu.

Důležitým ukazatelem je také hrubý národní produkt, který tvoří všechny finální výrobky a služby vyrobených za určité časové období za použití národních výrobních faktorů vývoje ovlivňující ekonomiku. Jelikož se však ceny různě pohybují, není tento ukazatel příliš vhodný ke sledování vývoje příslušné ekonomiky a provádí se proto často jeho deflace cenovými indexy, čímž dochází k vyjádření reálného hrubého národního produktu. Obdobně jako hrubý domácí produkt je vyjádřen třemi způsoby

a to sledováním toků statků a služeb, metodou základních důchodů či metodou spotřebitelských výdajů.

V druhé polovině předchozího desetiletí se Česká republika zařadila mezi země s nejrychleji rostoucí ekonomikou. Rozdíly v hospodářské úrovni mezi vyspělými zeměmi Evropské unie a Českou republikou se do poloviny roku 2008 snižovaly. Tento vývoj byl zejména přisuzován hrubému domácímu produktu daných zemí.

V případě, že chceme alespoň zčásti popsat vývoj HDP v České republice, je nutné si uvést několik následující vět z předkládané práce. V průběhu let 2000 až 2008 měl růstovou tendenci a v roce 2008, kdy byl na vrcholu, činil 3.688.997 miliónů Kč. Bohužel v posledním čtvrtletí roku 2008 zasáhlo i naší ekonomiku, stejně jako ekonomiku Evropské unie, celosvětová finanční krize. V důsledku toho došlo k zastavení hospodářského růstu a evropská i česká ekonomika se začala projevovat propadem. V posledním sledovaném roce 2009 došlo tedy v České republice následkem tohoto jevu k poklesu o 63.132 miliónů Kč a jeho výše byla 3.625.865 miliónů Kč. Celosvětová krize se pak nejvíce na našem hospodářství projevovala přibližně do poloviny minulého roku. Avšak na konci roku 2010 byl již předběžně zaznamenán nárůst o 1,1 % na 3.667,6 miliardy Kč.

Důležité je také zmínit vývoj zemědělství v České republice. Za sledované období v této práci bylo zjištěno, že došlo k celkovému poklesu ve vývoji jak v živočišné tak rostlinné produkci. Snížil se zejména chov skotu a prasat, a to téměř o více než polovinu oproti roku 1989.

Tento klesající trend by měl nadále pokračovat i v několika následujících letech, avšak toto odvětví se bude stávat více sledovaným, jak pro samotné zemědělce, tak i pro veřejnost díky úpravám v zemědělském zákoně a možnostem finančních podpor ve formě dotací. Růstový trend lze ale zřejmě očekávat, jako je tomu ve většině ostatních odvětví, až po celkovém zažehnání celosvětové ekonomické krize.

Dle prognóz České národní banky by již v roce 2011 mělo postupně docházet k celkovému zlepšení hospodářství jak v České republice, tak i v Evropské unii. Avšak tento nárůst bude pomalý.

10. SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Literatura

- BIČÍK, Ivan; JANČÁK, Vít. *Transformační procesy v českém zemědělství po roce 1990*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2005. 103 s. ISBN 80-86561-19-4.
- BRČÁK, Josef; SEKERKA, Bohuslav. *Makroekonomie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2010. 292 s. ISBN 978-80-7380-245-5.
- DORNSBUCH, Rudiger; FISCHER, Stanley. *Makroekonomie*. První vydání. Praha: SPN a Nadace Economics, 1994. 146 s. ISBN 80-04-025556-6.
- FRANK, H. Robert; BERNANKE, S. Ben. *Ekonomie*. Praha: GRADA Publishing, 2003. 450 s. ISBN 80-247-0471-4.
- CIHELKOVÁ, E., JAKŠ, J. a kolektiv. *Evropská integrace – Evropská unie*. Praha: Oeconomica, 2004. ISBN 80-245-0854-0.
- GREGA, Libor. *Ekonomická opodstatněnost podpory zemědělství*. 1. vydání. Brno: Mendelova zemědělská a lesnická univerzita, 2005. s. 20. ISBN 80-7157-829-0.
- HOLMAN, Robert. *Ekonomie*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2005. 531 s. ISBN 80-7179-891-6.
- HELÍSEK, M. *Makroekonomie: Základní kurz*. 2. aktualizované vydání. Slaný: MELANDRIUM, 2002. s. 56-57. ISBN 80-86175-26-X.
- JANČÁK, Vít; GÖTZ, Antonín. *Územní diferenciaci českého zemědělství a její vývoj*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 1997. 81 s. ISBN 80-86561-19-4.
- KOHOUT, Václav a kolektiv. *Zemědělské soustavy*. Praha: Česká zemědělská univerzita v Praze, 2002. Zemědělské soustavy, s. 5-39.
- KOSCHIN, F. *Statgraphics aneb statistika pro každého*. Praha: GRADA, 1992. 349 s. ISBN 80-85424-70-3.

- LACEK, Mikuláš. *Terminologie hospodářské teorie a praxe*. [s.l.]: Nakladatelství máchova kraje, 2002. 927 s. ISBN 80-901730-9-8.
- LIŠKA, V. a kolektiv. *Makroekonomie*. Praha: Professional Publishing, 2003. 441 s. ISBN 80-86415-54-1.
- MANKIWI, Gregory N. *Zásady ekonomie*. Druhé vydání. Praha: GRADA Publishing, 1999. 511 s. ISBN 80-7169-891-1.
- PAVELKA, Tomáš. *Makroekonomie: Základní kurz*. II. vydání. Slaný: MELANDRIUM, 2007. 278 s. ISBN 978-80-86175-52-2.
- SAMUELSON, Paul A.; NORDHAUS, William D. *Ekonomie*. První vydání. Praha: Svoboda, 1991. 89 s. ISBN 80-205-0192-4.
- SOUKUP, Jindřich, et al. *Makroekonomi : Moderní přístup*. První vydání. Praha: MANAGEMENT - PRESS, 2008. 26 s. ISBN 978-80-7261-174.
- SVATOŠ, Miroslav a kolektiv. *Ekonomika zemědělství a evropská integrace*. Praha: Česká zemědělská univerzita v Praze, s. 82. ISBN 80-213-0439-1.

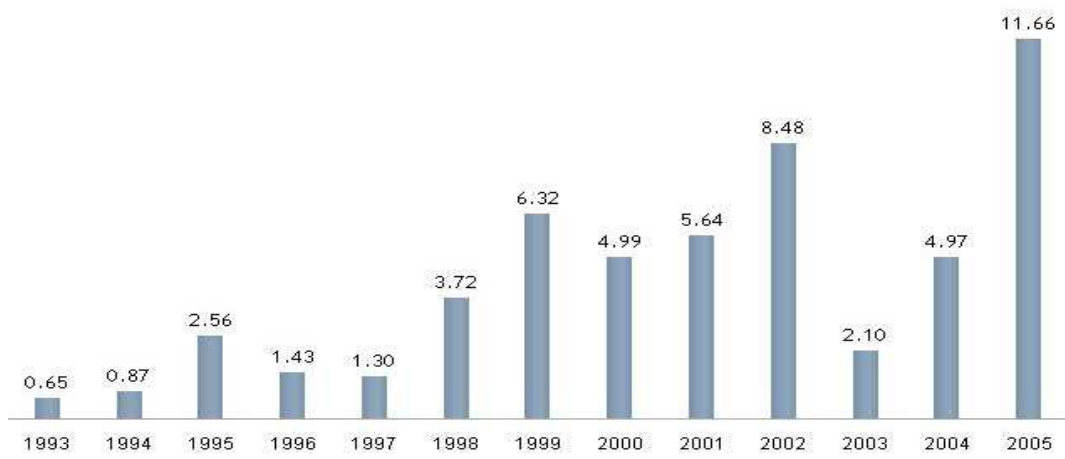
Internetové zdroje

- Český statistický úřad – <http://www.czso.cz>
- Ekonomický server ČSÚ - <http://www.apl.czso.cz>
- Webové stránky ČT24 – <http://www.ct24.cz>
- Internetový zdroj - <http://www.petrol.cz/ropa>
- Internetový zdroj Wikipedia - <http://cs.wikipedia.org>
- Internetový zdroj - <http://www.mediainfo.cz>
- Webové stránky ČNB – <http://www.cnb.cz>
- Webové stránky Euroekonomu - <http://www.euroekonom.cz>
- Webové stránky Ústavu zemědělské ekonomiky a informací - <http://www.uzei.cz>

11. PŘÍLOHY

Příloha č. 1 – graf (přímé zahraniční investice v České republice v mld. USD)

Přímé zahraniční investice v Česku (mld. USD)

Zdroj: Česká národní banka

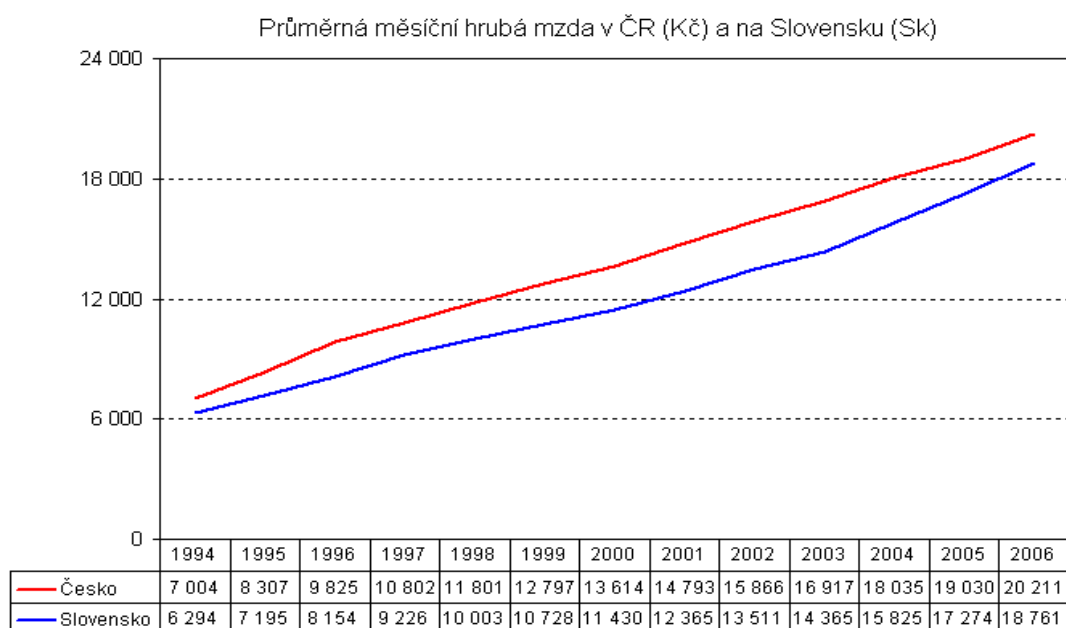
Příloha č. 2 – graf (úroky placené ze státního dluhu ČR, v mld. Kč)

Úroky placené ze státního dluhu ČR (mld. Kč)

Zdroj: Ministerstvo financí ČR

Příloha č. 3 – graf (průměrná měsíční hrubá mzda v ČR a na Slovensku)

Průměrná hrubá mzda v Česku a na Slovensku, Zdroj: Český statistický úřad, Statistický úřad SR